

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 25.

Onsdagen den 29 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 16, 18, 21 och 22 i denna månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
Herr *Jöns Pehrsson* under 15 dagar från denna dag,
" *Bengtsson* " 15 " " " " "
" *Widmark, C. O.*, " 17 " " " " och
Grefve *Sparre* " 12 " " morgondagen.

Upplästes en inlemnad skrift af följande lydelse:

Åberopande vidslutne, af Professor *Bruzélius* denna dag utgifna läkareattest, nödgas jag värdsamt begära Kammarens medgifvande att för någon tid få åtnjuta ledighet från riksdagsgöromålen för att kunna odeladt söka återvinna helsa.

Stockholm den 18 Mars 1882.

O. Ljungqvist.

Den åberopade läkareattesten, som jemväl upplästes, lydde sålunda:

Att Ledamoten af Riksdagens Första Kammare Herr *O. Ljungqvist*, som lider af Rheumatismus articularis chronicus, är i behof af ledighet från riksdagsgöromålen tillsvidare, för helsans vårdande, intygas edligen.

Stockholm den 18 Mars 1882.

R. Bruzélius.
Med. Professor.

På gjord proposition medgaf Kammaren Herr *Ljungqvist* att vara ledig från riksdagsgöromålen under tre veckor från denna dag.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 22, angående beviljade statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, hamn- och brobyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående meddelande af bestämmelser om värden och förvaltningen af Stockholms stads allmänna begravningsplatser;

N:o 24, med förslag till förordning angående tillägg till och ändring i 23 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864;

N:o 25, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående böter för svarandeparts uteblifvande från underrätt; samt

N:o 26, om förändrad lydelse af 30 § Konkurslagen.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 21 och 22 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 14 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.*

1 punkten.

Herr Stråle, Holdo: Då jag tillät mig väcka denna motion, begick jag ett fel, hvilket jag är villig och skyldig att erkänna. Felet, som likväl synes mig ganska förlätligt, bestod deri, att jag vågade antaga, att Riksdagen skulle för det ändamål, som i motionen afses, bevilja ett anslag, förhöjdt från 18,000 kronor till 40,000 kronor. Då frågan behandlades i Stats-Utskottet invändes mycket riktigt, att det vore nästan djerft att ifrågasätta en så stor summa, då Kongl. Maj:t för sex år sedan begärt anslagets höjande endast till 30,000 kronor. Man anförde att det icke fans något skäl, hvarför man nu på en enskild motionärs förslag skulle gå utöfver hvad Kongl. Maj:t en gång begärt. Såsom en förklaring till detta tillåter jag mig anføra, att redan i den underdåniga promemorian af den 30 September 1875 anförde Öfverbibliotekarien att den minsta summa, som under dåvarande förhållanden behöfdes, var för inköp 30,000 kronor och för inbinding 10,000 kronor. Deri ligger förklaringen, hvarför jag nu år 1882 föreställt mig, att Riksdagen skulle vara villig gå in på hvad Bibliotekarien år 1875 ansåg vara den minsta summan. Jag erkänner likväl villigt att jag stått på en säkrare ståndpunkt, om jag inskränkt mig till att begära hvad Kongl. Maj:t 1877 föreslog,

nemligen att summan skulle höjas från 18,000 till 30,000; och jag skall därför nu hos Herr Talmannen anhålla att få förändra mitt förslag derhän, att Kammaren behagade höja anslaget för böckers inköp och bindning från 18,000 kronor till 30,000 kronor.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Om jag nu derefter, sedan jag afbedt denna förbrytelse, öfvergår till Stats-Utskottets förslag, får jag till en början bekänna, att det icke kan vara angenämt eller uppmuntrande att uppträda med en begäran, som ingen af Stats-Utskottets ledamöter ens i denna Kammare ansett sig böra understödja; men jag står dock ganska lugn och trygg i medvetande att det är en rättvis och behöflig sak, jag föreslagit, då jag vädjar till denna Kammare, som ännu aldrig sagt nej till något så behöfligt anslag som det ifrågasvarande. Stats-Utskottet har såsom skäl för afslag anfördt, att frågan icke skulle vara i behörig ordning af Kongl. Maj:t pröfvad. Jag skall bedja att i det hänseendet få erinra, att frågan redan 1877 var af Kongl. Maj:t pröfvad så omfattande den gerna kunde blifva, och att Kongl. Maj:t och bibliotekarien, enligt mitt förmenande framlagt alla möjliga skäl för behöfligheten af den ifrågasvarande förhöjningen.

Dävarande Chefen för Ecklesiastikdepartementet anförde å sid. 15 i den Kongl. propositionen: "äfvén om man antager — hvad dock icke är förhållandet — att hela denna förökning tillfölle den utländska afdelningen, synes det dock uppenbart, att tillökningen icke på långt när kan omfatta ens det utmärktaste af hvad den utländska bokmarknaden årligen bringar i dagen, desto mindre som biblioteket i anseende till de särdeles obetydliga anslag för bokinköp, hvaraf det ända intill senare tider varit i åtnjutande, måste använda en del af sina tillgångar till inköp af äldre utländsk litteratur".

Vidare säger Herr Departementschefen: "Då den utgift, som afser bokinköp, är den som mest omedelbart främjar ett biblioteks ändamål och som gör alla andra fruktbarande, hemställer jag, att det nu varande anslaget för detta ändamål måtte ökas med 18,000 kronor och således förhöjas till 30,000 kronor".

Nu frågar jag hvar och en af Kammarens ledamöter: hvad höfves oss mera vittnesbörd än som ligger i det jag nu läst upp? Man kan ju icke mera begära. Jag vågar påstå att den nuvarande Chefen för Ecklesiastikdepartementet kan icke, bör icke och vill icke bestrida hvad här är i frågan anfördt. Man har vidare sagt, att icke Kongl. Maj:t utan en enskild motionär gjort denna framställning, och att den därför bör afslås. Jag missunnar icke de enskilda motionärer, som varit lyckligare än jag i det lotterispel, som i Stats-Utskottet eger rum, men jag vädjar till det föreliggande betänkanudet, hvaruti vi finna anslag tillstyrkta på grund af två enskilda motioner, och jag erinrar mig lifligt, att samma var förhållandet med ett anslag på sjetten hufvudtiteln, hvilket var både mindre pröfvadt och mindre påkalladt än det nu ifrågasvarande; jag menar tillökningen i anslaget för fabriksarbetares resor till utlandet. Jag vill icke neka till att detta anslag kan vara viktigt, men det vill jag säga, att det är mycket viktigare att få den här ifrågasvarande förhöjningen i anslaget, än att några fabriks-

Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)

arbetare få resa till Danmark och Tyskland. Således tror jag, att Utskottet hade bort utlemna den del af sin motivering, deri det heter, att "enligt Utskottets åsigt bör nemligen i ärenden af förevarande beskaffenhet Riksdagen i allmänhet icke vidtaga någon åtgärd, utan att frågan blifvit i behörig ordning af Kongl. Maj:t pröfvad".

Då Utskottet säger, att någon fullständig utredning i afseende på behöfvets omfattning icke förefinnes, får jag tillstå att Utskottet gör sig skyldigt till ett förbiseende. Här föreligger af bibliotekarien och Kongl. Maj:t fullständig utredning redan sedan 5½ år tillbaka. Så mycket kan väl hvar och en förstå, att behöfvat icke kan vara mindre nu än det var 1875. Man behöfver blott besinna, huru bokproduktionen årligen växt, för att finna att behöfvat nu *måste* vara större än 1875, och att om Utskottet fått denna "utredning", den skulle gått i motsatt riktning mot hvad Utskottet här ansett. Slutligen säger Utskottet — jag kan icke hjälpa, att det förefaller mig underligt — "— att det synts som om för närvarande företrädesvis skulle förefinnas behof af ökade medel till *inbindning* af böcker — —". År 1877 föreslogs af Utskottet och beviljades af Riksdagen för *inbindning* af böcker en förhöjning i anslaget af 6,000 kronor; om vi nu skulle gifva något, bör det åter vara till *inbindning* af böcker? Jag skulle vilja vända om saken och säga, att om Utskottet *nu* velat gifva något, hade det bort vara till *inköp* af böcker. Man kan ju respektera skäl äfven om det är andra än dem, som förekomma på papperet, men hvad man icke kan godkänna, det är att man kommer med dåliga skäl. Det hade därför varit mycket bättre, om Utskottet på min motion skrivit "non possumus", utan att trassla in sig i dåliga skäl. Hvad åter behöfvat beträffar, hoppas jag, att alla Kammarens ledamöter gjort sig den mödan att läsa igenom motionen, hvaraf synes, huru vanlottadt biblioteket varit ända sedan 1845, då det fick 12,000 kronor. Under 37 års tid, mine Herrar, hafva regering och Riksdag icke till inköp af böcker gifvit biblioteket ett enda öre. Kan man nu på allvar säga att vår och äfven den utländska literaturen icke gått så mycket framåt, att det är större behof af medel till bokinköp nu än 1845? Riksdagen har byggt ett prydligt bibliotekshus, hvars inredning — hvilken jag vågar påstå helt och hållet är den nuvarande bibliotekariens verk — fåfängt söker sin motsvarighet hos många rikare nationer. Detta bibliotek har en föreståndare, som gått så långt i nitälskan, att han bor der natt och dag och lever i böcker. När man sedan yrkar, att vi skola sätta detta bibliotek i stånd att motsvara sitt ändamål, säger Stats-Utskottet: nej, det skola vi icke göra, Konungen har *nu* icke sagt, att det är behöfligt; Konungen har väl sagt det 1875, men nu äro förhållandena helt andra.

Det är vanskligt, mer än vanskligt, att framställa något yrkande, då man icke understödes af Utskottsledamöter ens från denna Kammare, men jag säger ännu en gång, att frågan är af den vikt och betydelse, att det är likgiltigt, hvem som är motio-

när i densamma. Vi böra alla vara lika intresserade i att hålla jemna steg med andra länder. Vi kunna väl icke tänka på att mäta oss med British Museum, med dess 90,000 pund sterling om året, eller med biblioteket i Paris, men man kan måhända fordra att representationen sätter vårt bibliotek i stånd att täfva med dylika institutioner i München, Göttingen och Strassburg. Detta sistnämnda har icke varit mera än 10 år införlifvad med de tyska biblioteken; men har det oaktadt ett dubbelt så stort anslag som det svenska. Jag vågar därför hoppas, att denna Kammare, oaktadt det bleklagda nej Stats-Utskottet gifvit, ville gifva ett uttryck för den åsigt, Kammarerna alltid hyst, att nemligen vara redebogen till beviljande af måttliga anslag för främjande af sådana ändamål, som här äro i fråga. Jag hoppas därför, då jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition på bifall till ett från 18,000 kronor till 30,000 kronor förhöjdt anslag, att Kammarernas ledamöter dertill gifva sitt bifall.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Herr Törnebladh: Om man i denna fråga hade att utgå blott från hvad man möjligen kunde önska för den här ifrågavarande sakens skull, så kunde man ju möjligen vara frestad att vilja bifalla motionärens förslag, vare sig sådant det ursprungligen lydde eller sådant han nu senast framlagt det; men Kammarernas ledamöter finna helt lätt, att här gäller något annat än att pröfva blott denna fråga. Det gäller en princip och det är den principen, att ordinarie anslag till institutioner i allmänhet icke böra beviljas annat än på derom gjord vederbörlig framställning af Kongl. Maj:t efter myndigheternas hörande. Är denna grundsats i allmänhet riktig — och den har blifvit i denna Kammare, så vidt jag vet, i de flesta fall vidhållen — och är densamma till förmån för statsinstitutionernas framtida bästa, så gäller den i ändå högre grad, när det är fråga om en statsinstitution, som har vid sin sida två andra likartade institutioner. Nu är det icke blott fråga om det Kongl. biblioteket i Stockholm, utan samma behof gäller antagligen biblioteken i universitetsstäderna, hvilka otvifvelaktigt till följd af den allt mera sig ökande literaturtillgången år från år måste känna sina anslag allt mindre tillräckliga. Vore det då välbetänt att på grund af enskild framställning bevilja åt denna institution en sådan fördel, som helt gifvet skulle föra med sig framställningar från de båda öfriga, framställningar, som hos Riksdagen icke gerna kunde annat än vinna afseende. Då motionären här sagt, att framställning verkligen är gjord af Kongl. Maj:t, vill jag deremot erinra, att detta har skett för många år sedan och att orsaken, hvarför man icke gerna lyssnar till den enskildes yrkanden i dylika fall, är den, att vid *hvarje* riksdag behofven på det ena eller andra hållet kunna framträda starkare eller mindre starkt utan att den enskilde är tillräckligt i tillfälle att pröfva, hvilket som bör föredragas det andra. Att icke någon tillräcklig utredning här försiggått, visar sig redan bäst af motionärens eget erkännande, då han säger, att han gjort sig skyldig till det felet, att han begärt mera än Kongl. Maj:t 1877 begärt. Jag erkänner mycket gerna att det

Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)

är fel, men af det felet vill jag draga den slutsatsen, att Kammar-
ren i frågans nuvarande skick icke skulle göra rätt i att bevilja
anslag endast därför att anspråket blifvit af motionären nedsatt,
ty då kunde Kammarren i sjelfva verket komma att skada den
institution, hvars bästa motionären afsett. Om nemligen det nu
är fallet att äfven 30,000 kronor äro för litet, så är det bra mycket
bättre, att man väntar på en framställning af Kongl. Maj:t och
vederbörande myndigheter om det rätta beloppet än att nu bevilja
30,000 kronor och derigenom afskära möjligheten att på flera år
gifva hvad som kan vara fullt rätt, vare sig man betraktar Kongl.
bibliotekets eget behof eller jemför det med de två öfriga.

Motionären har visserligen sagt att Utskottet förordad ett par
andra enskilda motioner. Det är mycket sant. Den ena motionen
gälde förvärfvandet för statens räkning af en afliden konstnärs
arbeten, hvilka, i händelse de nu icke blifvit inlösta, skulle gått
till utlandet; summan skulle anslås för en gång på extra stat.
Här åter gäller det en ganska betydlig tillökning på ett ordinarie
anslag och utan att, såsom jag visat, behofvet enligt motionärens
framställning kunde anses fyldt ens för den närmaste framtiden
genom det *nedsatta* beloppet. Hvad åter det *högre* beloppet angår,
är ju med afseende å detta ingen tillfyllestgörande utredning
lemnad; det måste äfven motionären erkänna. Hvad det andra
tillstyrkta anslaget beträffar, är det äfven satt på extra stat och
afser att göra försök i en angelägenhet, som är af stor vigt och
hvilken i sin helhet först senare kan pröfvas.

Vidare har motionären åberopat ett exempel från sjetta hufvud-
titeln, nemligen anslaget för fabriksarbetares resor till främmande
länder. Om detta ock skulle vara ett så ovigtigt anslag, hvilket
jag icke trodde, att jag skulle få höra någon påstå, att det
blott gälde att några fabriksarbetare skulle komma till Danmark
och Tyskland, så torde det vara en giltig grund, hvarför Utskottet
föreslagit och båda Kamrarna ingått på detta anslags höjande,
deri att anslaget förut utgått med det belopp, hvartill det nu
blifvit satt af Riksdagen och att detta belopp blott blifvit nedsatt
till följd af de tryckta tiderna, således på grund af en tillfällig
omständighet. Har denna nu upphört, är det ju fullt riktigt att
höja detta anslag, allra helst på en tid, då man på så många håll
får höra talas om alla de åtgärder, som böra vidtagas för att
upphjelpa den svenska industrien, och äfven röster i denna Kam-
mare höjts därför.

Motionären har vidare underkänt Stats-Utskottets skäl och
sagt, att det varit bättre, om Stats-Utskottet satt på motionen sitt
"non possumus". I Stats-Utskottet var motionären så artig och
komplimenterade Utskottet för dess motivering, men nu äro kom-
plimenterna försvunna och det återstår endast klagan öfver det
"blekladga nej" som lemnats.

Hvad beträffar Stats-Utskottets skäl, att icke utredning om
behofvets *omfattning* lemnats, är motionärens eget yrkande det allra
bästa beviset på att Stats-Utskottet har rätt. Motionären har
först yrkat 40,000 kronor, men nu nedsatt beloppet till 30,000

kronor. Alltså är icke behovets omfattning tillräckligt ådagalagd. Kan det gå för 30,000 kronor, är det bra; men kan man få 40,000 kronor, är det också bra. Vidare har det talats om att inbindning af böcker icke skulle spela någon så stor roll. I det afseendet ber jag få åberopa hvad motionären framställt i sin motion, nemligen att antalet af oinbundna böcker ständigt ökas, och med afseende derpå har Utskottet just framhållit den omständigheten, att om Kongl. Maj:t finge åtminstone för den närmaste framtiden ett anslag för inbindning af böcker, blefve man i tillfälle att använda mera af det årliga anslaget för inköp af böcker. För öfrigt vill jag mot det framställda yrkandet göra den formella anmärkning, att af de 30,000 kronorna icke är skildt mellan den del, som skulle användas till *inköp* af böcker, och den, som skulle användas till *inbindning* af böcker; dessa båda äro sammanslagna till ett, hvilket just bevisar faran af att på rak arm taga en siffra, försvara den och söka få den igenom. På alla dessa skäl och oakadt jag mycket gerna erkänner, att det vore önskligt, om anslagen såväl till detta som till öfriga biblioteken ökades, får jag anhålla om bifall till Utskottets förslag.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Herr Carlson: Jag kan icke låta tillfället gå förbi att vitsorda det stora behovet af det nu ifrågavarande anslaget. Jag anser det vara en förtjenst af motionären, att han å nyo väckt uppmärksamheten på denna fråga, som genom en Kongl. proposition år 1877 upptogs.

Det Kongl. Biblioteket är en kunskapskälla, som är af stor vikt icke blott för hufvudstaden, utan för hela landet. De mångfaldiga embetsverk, som här finnas, och de literära och vetenskapliga arbeten, som här pågå, äro i stort behof af ett sådant bokförråd, som der kan erbjudas.

Konung och Riksdag hafva funnit behovet af en ändamålsenlig lokal med lämplig inredning för begagnande af detta bibliotek, men man får icke glömma att det *väsentliga* är dock, att sjelfva bokförrådet finnes, att de mångfaldiga hjälpmedel för den vetenskapliga bildningen, som der borde finnas, också verkligen der hafva sitt rum. I afseende härpå förekommer nu att från år 1845, det vill säga under nära 40 år, har detta anslag stått på samma punkt eller utgjort 12,000 kronor, under det att literaturen utvecklats till en stor rikedom och mångfald i alla ämnen. Under det således behovet vuxit, har det gifna anslaget köpförmåga aftagit, och det i högst betydlig grad, emedan priset på böcker är nu kanske dubbelt högre än då detta anslag gafs.

Behovet är således ovedersägligt, och det är af så mycket större vikt, att det fylles *snart*, som för hvarje år, som går, en lucka uppstår och biblioteket blir efter; svårigheten att fylla hvad som sålunda behöfves blir beständigt större. Det är verkligen hårdt att en kunskapssökande måste återvända förgäfvets från detta bibliotek och finna sig bedragen i sina förväntningar.

För min del har jag genomgått inköpsförteckningarne för de senaste åren, och funnit, att biblioteket, i förhållande till hvad

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

det borde vara, är ganska fattigt. Enligt öfverbibliotekariens egen uppgift framgår, att antalet af de verk, som kunnat inköpas, af orsak jag nyss haft äran nämna, år från år sjunkit. Från 1,300, hvartill antalet uppgick år 1877, har siffran nedgått ända till 800. Det är klart att det icke kan annat än fortfarande minskas.

Detta behof är enligt min åsigt ett bland dem, som i främsta rummet böra förtjena afseende, och jag kan endast säga, att om Kammaren vill till motionärens framställning lemna bifall, dessa medel komma att på ett högst lämpligt och för det allmänna nyttigt sätt blifva använda.

Herr Bergström: För min del är jag icke allenast öfvertygad, utan äfven förvissad om, att det nuvarande anslaget till Kongl. Biblioteket är alltför otillräckligt. Jag har personlig erfarenhet af att ganska vanliga böcker, som man för ett eller annat ändamål önskar låna, icke finnas der. Detta bibliotek är urständssatt att fylla de svenska statstjänarnes behof och kan näppeligen motsvara riksdagsledamöternes kraf. Det må tillåtas mig att anföra tre exempel på, huru ofullständigt detta bibliotek är försedt.

År 1868, då, såsom Kammaren torde erinra sig, fråga var att ombilda de centrala embetsverken, önskade jag låna ett hufvudverk i denna gren af statsvetenskaperna, nemligen den bekante Lorentz von Steins handbok i förvaltningsrätten. Det var en bok, som jag sjelf, med inskränkta tillgångar att köpa böcker, dock hade i mitt hem, och detta ehuru den icke egentligen kunde anses falla inom mitt dåvarande verksamhetsfält, som var domarens Visserligen erbjödo sig bibliotekets tjänstemän att anskaffa boken, hvilken också i sinom tid införlivades med biblioteket, men den var icke tillgänglig den tid, då jag behöfde den.

Vidare år 1877, då jag hade äran att vara ledamot i den s. k. skandinaviska vexlerättskomitén, önskade jag få låna hufvudverken i denna gren af rättsvetenskapen. Dess värre saknades högst viktiga och betydande verk. Särskildt erinrar jag mig, att den bekanta Thöls lärobok i vexlerätten icke fans på biblioteket.

Denna ledsamma erfarenhet är ytterligare bekräftad i år, då jag såsom ordförande i Lag-Utskottet ville ega tillgång till ett danskt juridiskt arbete, innefattande en kortfattad dogmatisk framställning af hela den danska rätten, hvilket arbete jag sjelf kunnat skaffa mig; men det fans icke på det Kongl. Biblioteket.

Med sådan erfarenhet känner jag mig uppmanad att på det varmaste förorda motionärens hemställan.

Om man, såsom Stats-Utskottet synes göra, uppställer den grundsatsen att ytterligare anslag till bestående statsinstitutioner aldrig bör beviljas, annat än då framställning derom kommer från Kongl. Maj:t, tillintetgör man ju faktiskt det initiativ, som Riksdagen eger och väl icke torde finnas villig efterskänka. Jag vill icke förneka, att grundsatsen i allmänhet är riktig, men härgöres så ofta och så många undantag från regeln, att man är frestad att antaga, att Stats-Utskottet skjuter den fram, när det icke vill en sak, men icke har något annat att mot densamma anföra.

Det är icke heller med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att icke någon utredning af frågan egt rum. Hon är så fullständigt pröfvad, som man kan önska sig. Redan år 1875 gjorde bibliotekarien en framställning till Kongl. Maj:t om anslaget höjande till 40,000 kronor. Då motionären med ledning af denna framställning begärde höjning just till 40,000 kronor, begick han visserligen icke, om än hans ord föllo sig så, något fel. Kanske var det ett taktiskt fel, men icke ett fel i verkligheten. Och när han nu nedsatt sitt anspråk till yrkande om anslaget höjande till 30,000 kronor, har han stöd för detta yrkande både i bibliotekariens framställning år 1875, och den framställning, som år 1877 gjordes af regeringen. Vi hafva vidare hört den man, som kontrasierat Kongl. Maj:ts framställning till 1877 års Riksdag, erkänna behovet af anslaget och förklarat sig icke hafva något emot, att det beviljades. Jag för min del hade väntat, att han med sådana åsikter skulle låtit anteckna sig som reservant i Utskottet, men detta har han icke funnit lämpligt att göra. Han har dock nu vitsordat behovet, och detta är för mig nog. Jag är säker på, att den nuvarande ecklesiastikministern icke heller skulle motsätta sig anslagets beviljande.

En talare har mot motionären anmärkt, att han vid framställande af sitt senaste yrkande icke skilt mellan anslagets användande till *inköp* och till *inbindning* af böcker. Denna anmärkning grundar sig på en ren villfarelse. Jag får deremot erinra, att det verkliga icke finnes någon bestämd fördelning af anslaget för det ena eller andra ändamålet. Bibliotekarien är i detta afseende icke bunden vid någon bestämd summa, och kan för närvarande öfverskrida 12,000 kronor för inköp eller 6,000 kronor för inbindning af böcker. Behovet af ökad anslag för inbindning anfördes visserligen såsom ett motiv af 1877 års Stats-Utskott, då Utskottet hemställde om förhöjning af anslaget från 12,000 till 18,000 kronor, men det sades alldeles icke, att de nytillkomna 6,000 kronorna ovilkorligen skulle användas endast för detta ändamål. Det är ett rent miss-tag. — Men skulle det äfven förhålla sig så, som åsyftade talare anmärkte, är anmärkningen mycket lätt undanröjd, ty samma fördelning och det begärda anslaget, som motionären ursprungligen föreslog, nemligen i $\frac{3}{4}$ till inköp af böcker och $\frac{1}{4}$ till deras inbindning, är en utsträckning, som är mycket lätt gjord.

På dessa grunder och med åberopande af hvad motionären i öfrigt anført, vågar jag till Kammaren hemställa, om det icke vore skäl att bifalla hvad motionären senast yrkat, eller anslagets höjande från 18,000 kronor till 30,000 kronor, och derom anhåller jag att Herr Grefven och Talmannen ville framställa proposition.

Friherre von Essen, Fredrik: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Man kan icke neka, att många skäl tala för bifall till nu förevarande motion. De yttranden, som här blifvit fälda, vitsorda i hög grad det trängande behovet af detta anslag, och Kongl. Maj:t har redan 1877 framlagt framställning derom, men Stats-Utskottet har dock ansett sin pligt vara att tillstyrka Riks-

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)

dagen att icke bifalla motionen. Det är visserligen sant att det kan låta illa att här ständigt komma fram med den gamla principen, att ett anslag, af sådan natur som detta, bör beviljas endast då framställning derom göres af Kongl. Maj:t. Men denna sak kan hafva många sidor att beakta, och jag skall bedja att få framhålla en sida, som icke blifvit af de föregående talarne omnämnd. Kongl. Maj:t har måhända funnit, att på åttonde hufvudtiteln förefinnes så stora och många trängande behof, att ett eller annat dock måste uppskjutas ett eller par år. Det är känt, att på åttonde hufvudtiteln denna gång äro föreslagna högst betydliga byggnadsföretag vid båda universiteten och Karolinska institutet. Det har legat såväl Kongl. Maj:t och vederbörande myndigheter som ock Stats-Utskottet om hjertat att bringa dessa byggnadsföretag till utförande. Då är det nödvändigt att något *litet* eftersättes för att kunna vinna något *stort*, och äfven om man erkänner nödvändigheten af vissa anslag, kan man anse, att de icke äro så trängande, att ett eller par års uppskof kan vara farligt. Hade icke detta varit Kongl. Maj:ts åsigt i förevarande fall, kan jag icke antaga annat än att Kongl. Maj:t gjort framställning om anslagets höjande. Jag känner icke, huruvida någon framställning i sådant syfte skett af vederbörande myndigheter, men det skulle förvåna mig om så icke vore förhållandet, ty de skäl, som 1877 talade för anslagets höjande, äro ännu fullt tillämpliga. Ingenting vore naturligare, än att en sådan framställning skett, och om så är, kan jag icke fatta, hvarför Kongl. Maj:t icke begärt detta anslag, om icke därför att Kongl. Maj:t anser andra anslag vara ännu viktigare. Har icke Kongl. Maj:t full rätt i att i sådant fall tillgodose de viktigaste intressena? Om Riksdagen nu vill gifva Kongl. Maj:t orätt, kan Riksdagen bevilja anslaget, men en annan gång har Kongl. Maj:t ingen rättelse för huru Kongl. Maj:t i sådana fall skall göra. Att begära allt hvad som behöfves på en gång plägar icke lyckas. Jag anser därför, att det är rätt handladt att icke begära för mycket, ty då får man kanske icke just det, som är nödvändigast.

Det är naturligt, att äfven en annan omständighet inverkat på denna fråga. De båda universitetsbiblioteken i Upsala och Lund stå också i sådan ställning, att deras behof bör komma i öfvervägande då denna fråga företages till pröfning. Det är klart, att Riksdagen nu icke derom kan fatta något beslut, då någon framställning angående dessa biblioteks behof af ökade anslag icke blifvit gjord.

Alla dessa synpunkter synas mig tala för afslag å motionen, och jag kan för närvarande icke annat än yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Stråle, Holdo: Jag måste anhålla om ursäkt för att jag ännu en gång begärt ordet; men frågan rör icke mig, utan en viktig statens angelägenhet, hvarför jag hoppas att Kammaren skall hafva tålmod, då jag å nyo upptager dess tid. Jag kan nemligen icke underlåta att bemöta de anmärkningar, som af ett par talare, hvilka motsatt sig anslagets beviljande, blifvit framställda.

Den förste talaren från Stats-Utskottet på kalmarbänken sade, att frågan icke blifvit af Kongl. Maj:t efter myndigheternas hörande utredd. Jag kan i likhet med den siste ärade talaren icke erkänna, att denna uppgift är fullt exakt, ty den myndighet, som här är i fråga, nemligen överbibliotekarien, har redan för 6 $\frac{1}{2}$ år sedan afgifvit ett utförligt betänkande i ämnet, och frågan är så utredd som den möjligen kan vara.

Hvad vidare beträffar samme talares påstående, att ett anslag till en bestående statsinstitution icke bör beviljas, utan att framställning derom sker från Kongl. Maj:t, har en föregående talare redan gifvit det svar derpå, att detta vore en högst betydlig inskränkning i vår riksdagsmannarätt. Om icke enskilda motioner i sådan riktning skulle kunna leda till något resultat, vore ju vår motionsrätt betydligt inskränkt.

Talaren yttrade äfven att, om detta anslag beviljades, andra framställningar i samma syfte skulle följa efter denna, och en talare på vestgötabänken nämnde att universitetsbiblioteken i Upsala och Lund äfven i sådant fall komme att göra dylika framställningar. Jag skall bedja få uppfryska herrarnes minne i detta afseende. Jag har här i min hand Stats-Utskottets betänkande vid 1881 års riksdag, deri, utan någon reservation, anslag till universitetsbiblioteken tillstyrkts, nemligen 4,800 kronor till biblioteket i Upsala och 5,000 kronor till biblioteket i Lund. För öfrigt ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det är ett fel att jemföra universitetsbiblioteken med det Kongl. biblioteket, ty de förra äro till blott för den studerande ungdomen, men det senare för hela den bildade allmänheten. I Danmark finnes ett särskildt anslag till universitetsbiblioteket och ett särskildt till riksbiblioteket, och det senare är der *tre* gånger så stort som det förra. Äfven om så skulle vara, att universiteterna skulle finna sig föranledda att begära ökade anslag, ser jag icke något ondt i det. Är det ett fel att universiteterna skulle följa efter, därför att riksbiblioteket fått ett ökad anslag?

Den ärade talaren på kalmarbänken förmenade också, att det vore en betydlig skilnad mellan de två enskilda motioner, som af Stats-Utskottet tillstyrkts, och förevarande motion. Jag har här i min hand motionen om inköp af de Scholanderska samlingarne. Jag tvekar icke att fråga den ärade talaren, hvar han finner utredningen i den frågan? Der har ingen utredning skett. Här finnes en utredning af anslaget behöflighet, och likväl förebäres som skäl för afslag, att ingen utredning finnes.

Vidare frågade talaren, hvartför just 30,000 kronor skulle för ändamålet beviljas. Det är möjligt att det är det rätta beloppet, men kanske också att det behöfves mycket mera. Om det behöfves mera, skall man därför vägra att bevilja dessa 30,000 kronor? Kan den ärade talaren bestrida att de verkligen behöfvas? Det är det, som här är frågan.

Talaren sade, att det af mig omnämnda anslaget på sjettem hufvudtiteln varit till följd af de tryckta tiderna nedsatt från ett högre belopp, och nu åter höjts till det ursprungliga beloppet.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Icke står det väl så illa till här i gamla Sverige, att vi behöfva sätta ned 4,000 kronor på ett anslag för de dåliga tidernas skull, utan orsaken dertill har varit helt annan.

Jag tillåter mig att i anledning af en anmärkning, som framställdes af den ärade talaren, få upplysa att den föregående talare, som yttrade sig för anslaget beviljande, men icke inom Stats-Utskottet låtit anteckna sig som reservant, äfven inom Utskottet varmt och välvilligt talade för saken, men att han ansåg sig icke böra gå så långt som jag.

Jag skall icke vidare upptaga Kammarens tid, men då den värde talaren på kalmarbänken slutligen framställde den formella anmärkning mot motionen, att någon fördelning af anslaget icke blifvit gjord, ber jag att ännu en gång få påpeka, att då vid 1877 års riksdag 6,000 kronor afsågos för inbindning af böckerna, så fastslogs icke denna summa för det ändamålet, utan anslaget endast höjdes till 18,000 kronor, utan någon bestämd fördelning för det ena eller andra ändamålet. Bibliotekets räkenskaper utvisa äfven, att alla år efter 1877 mer än 12,000 kronor användts till bokinköp. Detta bevisar, att vederbörande bibliotekarie icke ansett sig bunden af någon bestämd summa i det ena eller andra hänseendet, och detta är äfven det enda rigtiga, ty icke kunna herrarne sitta här och för hvart år bedöma, huru mycket af anslaget som behöfves till inköp eller inbindning af böcker, utan det måste lemnas åt bibliotekarien. Derför är jag fortfarande af den åsigt, att herrarne nu mycket lugnt kunna bevilja ett anslag af 30,000 kronor sammanlagdt för inköp och inbindning af böcker, och herrarne kunna vara förvissade om, att bibliotekariens samvetsgrant öfverväger, huru summan rättast bör fördelas.

Herr Törneblad: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager Kammarens uppmärksamhet i anspråk, men här hafva blifvit rigtade åtskilliga beskyllningar mot mitt förra anförande, och dem vill jag besvara.

Af en ärad talare har blifvit anmärkt såsom en villfarelse å min sida, att någon delning af detta anslag till böckers *inköp* och till böckers *inbindning* så mycket mindre är nödig, som någon sådan för närvarande icke finnes. Villfarelsen i att påstå, att en sådan nu skulle finnas, erkänner jag, för så vidt jag skulle hafva gjort mig skyldig till densamma; men jag har icke sagt så, utan blott, att det var en formel brist vid förslaget. Motionären borde nemligen hafva yrkat en sådan skilnad. Det har motionären verkligen gjort i sin motion med behörigt iakttagande af sakens kraf, men då anslaget nedsattes till 30,000 kronor, gjordes ingen sådan skilnad, och det oaktadt just denna skilnad blifvit framhållen af bibliotekarien, såsom det står att läsa i motionen, att bibliotekarien anhöll, "att det å Kongl. bibliotekets stat då uppförda anslaget, 12,000 kronor till inköp och bindning af böcker, måtte af Riksdagen förhöjas till 40,000 kronor, hvaraf 30,000 kronor till inköp och 10,000 kronor till bindning af böcker", d. v. s. Kongl. bibliotekarien har sjelf ansett en skilnad nödig. Motionären

likaså, men nu ogillar han den. Det är denna formella brist, jag ansett mig böra anmärka.

Det har vidare blifvit anmärkt, att om man aldrig på enskild motion bör bevilja anslag, skulle man undertrycka den enskilda motionsrätten. För det första har Stats-Utskottet icke sagt *aldrig*, utan använt ordet *i allmänhet*, och för det andra är det origtigt att säga, att här är samma förhållande som i fråga om en annan motion angående inköp af Professoren Scholanders efterlemnade konstsamlingar, ty der har Utskottet hemställt om beviljande af 5,000 kronor på extra, ej på ordinarie stat, då det var fara af ett dröjsmål, att samlingarne komme att försäljas till utlandet. Här deremot är fråga om förhöjning af ett ordinarie anslag med 12 eller 22 tusen kronor. Är detta icke skilnad, så vet jag icke, hvad skilnad vill säga.

Då man här gjort jämförelse mellan universitetsbiblioteken och riksbiblioteket och sagt, att de förra äro till endast för den studerande ungdomen, så tror jag, att denna uppfattning icke kan hålla streck, och att det är af särskild nytta för vårt land, att det finnes flera bibliotek, som komplettera hvarandra, så att, om man förgäfves söker en bok på det ena stället, man kan finna den på det andra. För min del vet jag, att i vissa fall universitetsbiblioteken äro bättre försedda än riksbiblioteket och tvärtom. Det är således ganska naturligt, om äfven universitetsbiblioteken skulle ifrågasätta förhöjda anslag, ty hvad de hittills fått motsvara icke det, som, i fall ifrågavarande förslag går igenom, skulle komma riksbiblioteket till godo; men om äfven detta är en kulturangelägenhet, så vinner den i likhet med andra dylika mest på att behandlas i den rätta ordningen; och är det så, att 40,000 kronor äro behöfliga för riksbiblioteket, så tror jag icke, att det är skäl att sätta anslaget till 30,000 kronor, utan bör man snarare afvakta den blifvande framställning, som kan komma från Kongl. Maj:t, så att den rätta siffran måtte blifva funnen. Skulle det blifva praxis här, att det i allmänhet vore enskilda motioner, som framkallade höjande af anslag till statsinstitutioner, så kunna herrarne vara öfvertygade om, att den källan snart blir tillstoppad, åtminstone vid de gemensamma voteringarne, men deremot behöver man icke genom afslag å så beskaffade enskilda motioner undertrycka motionsrätten, knappast försvaga den, ty den är och blir ofta en vägbrytare, som leder till framställningar från Kongl. Maj:t, och med denna uppfattning samt önskande all framgång åt denna fråga för framtiden, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Statsrådet Hederstierna: Då det kan synas Kammaren egendomligt, att det behof, som af motionären framhållits såsom så trängande, icke blifvit af Kongl. Maj:t erkänt och för Riksdagen framlagd, så anhåller jag få upplysa Kammaren, att någon framställning i ämnet icke blifvit af vederbörande hos Kongl. Maj:t gjord, och att således regeringen saknat anledning att ingå i pröfning af ifrågavarande behof.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.*
(Forts.)

Friherre von Kræmer: Det synes mig, att den ärade motionären framställt bra orimliga fordringar på Stats-Utskottet! Ena gången vill han, att vi skola yttra oss på latin och blott skriva "non possumus" på hans motion, den andra gången, att vi bort iakttaga "tystnadens vältalighet". Jag tviflar på, att det skulle ha lyckats för Stats-Utskottet, om det vidtagit den sistnämnda grundlagsvidriga utvägen, och jag betviflar i synnerhet på det högsta, att vi vunnit motionärens gillande, om vi förfarit sålunda och alldeles icke fäst något afseende vid hans motion!

I afseende på sjelfva det förevarande behovet har af många talare här blifvit påvisadt, att Kongl. biblioteket för närvarande icke alltid är försedt med de böcker, som behöfvas, och att det närvarande anslaget icke är tillräckligt. Jag kan sjelf bestyrka detsamma, men dermed är icke sagdt, att detta behof för ögonblicket är så trängande, att det bör sättas framför de många andra behof på åttonde hufvudtiteln, som fordra så att säga ögonblicklig hjälp och åtgärd. I alla fall är det väl obilligt att säga, att Stats-Utskottet har i något afseende njuggt förfarit på åttonde hufvudtiteln? Af Kongl. Maj:ts proposition upplyses, att om man sammanlägger de extra och de ordinarie anslagen, en ökning är på denna hufvudtitels anslag begärd af 1,099,000 kronor. Huru har dervid Stats-Utskottet gjort? Det har tillstyrkt på denna hufvudtitel i extra anslag 996,474 kronor och i ordinarie anslag 10,849,479 kronor; summa 11,845,953 kronor. Således ännu något mera, än Kongl. Maj:t begärt. Det förstås! en del af dessa siffror äro, som bekant, ännu in suspenso; men äfven om en del af dessa skulle komma att utplånas, så kommer dock alltid en betydlig ökning af hufvudtiteln att kvarstå. Nog är det likasom litet hårdt, att under sådana förhållanden Stats-Utskottet skall få uppbära förebräelser, att det förfarit njuggt på åttonde hufvudtiteln!

I afseende på skillnaden mellan det anslag, som nu är i fråga, och ett sådant, som är för tillfället alldeles nödvändigt, ber jag att få framdraga ett exempel från den föreliggande hufvudtiteln, ett exempel som motionären sjelf berört. Stats-Utskottet har i 46:te punkten, på enskild motion, tillstyrkt anslag som bidrag till inköp af Professor Scholanders efterlemnade konstsamlingar, framför det af motionären begärda. Jag hemställer om icke anslag till inköp af en konstsamling, som man vill förvärfva, och som annars förskingras, är ett sådant, som ögonblickligen och framför allt, således äfven framför bokinköp, hvilka lika väl kunna göras ett annat år, måste beviljas?

Den ärade motionären har fäst sig vid, att Stats-Utskottet skulle hafva sagt, att anslag icke bör beviljas med mindre behovet undergått Kongl. Maj:ts pröfning. Stats-Utskottet har icke sagt så, utan det har sagt, att "i ärenden af förevarande beskaffenhet" en utredning bör hos Kongl. Maj:t föregå. Med ärenden af förevarande beskaffenhet antager jag, att Utskottet menat — åtminstone menade jag så, då jag med min röst bidrog till Utskottets föreliggande beslut — ärenden, som föranleda ordinarie anslag, och behof, som ega officiel målsman. Här är fråga om ett ordi-

narie anslag i motsats till anslaget för inköp af Professor Scholandens konstsamlingar, som är ett extra anslag för en gång. Här är en offentlig institution, som har sin officiella målsman, som kan hos Kongl. Maj:t i vederbörlig ordning göra framställning, och då, såsom jag sagt, vi hafva andra behof, som behöfva skyndsammare afhjelpas, samt då slutligen Herr Civilministern upplyst, att vederbörande myndighet icke gjort en sådan framställning, så synes, om man sammanför alla dessa skäl, att man verkligen kan säga såsom den ärade motionären nyss: "hvad göres oss mer bevisning behof?" Utskottet har således, efter mitt förmenande, gjort rätt i att denna gång icke tillstyrka anslaget.

*Anslag till
böcker åt
Kongl. Bi-
blioteket.
(Forts.)*

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag, under uttryckande af den tanken, att biblioteksstyrelsen må finna skäl att till en annan riksdag utreda frågan och framkomma med hemställan till Kongl. Maj:t, som då, om han finner skäl derför, torde hos Riksdagen tillstyrka densamma. Då skall jag, för min ringa del, utan tvifvel vara med om bifall dertill, men för närvarande synes mig, att Stats-Utskottet haft rätt i att afstyrka motionen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels ock af Herr *Stråle, Holdo*, att Kamraren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle besluta, att det för böckers inköp och bindning åt Kongl. biblioteket anvisade anslag skulle från och med år 1883 utgå med 30,000 kronor.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

2—6 punkterna.

Biföllos.

7 punkten.

Herr Sundberg: Det kan synas, som hade det varit önskvärdt, att Kongl. Maj:t äskat i denna fråga ett högre anslag än det nu begärda, då 87,000 kronor äro genom vederbörande styrelser anmälda såsom behöfliga för innevarande år; men när Kongl. Maj:t, efter pröfning af ansökningarne, ansett, att man kan nöja sig med dessa 70,000 kronor, har jag ingen anmärkning att göra deremot, helst pröfningen af alla de förhållanden, som bestämma Kongl. Maj:t att begära ett visst belopp, ligger endast i Kongl. Maj:ts egen hand. Jag skulle också derföre gerna hafva sett, att Stats-Utskottet tillstyrkt rent bifall till den Kongl. propositionen; men Stats-Utskottet har nu tyvärr skjutit in en liten mellanmening, som jag anser för denna proposition aldeles främmande. Det heter nemligen i klämman, att Riksdagen till ytterligare understöd-jande, enligt förut fastställda vilkor, af högre skolor för qvinlig ungdom, samt till bekostande af inspektion öfver dem, må höja ansla-

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

get för dem från 50,000 till 70,000 kronor. Jag kan icke finna, att, om någon del af denna summa skall särskildt användas till denna inspektion, Kongl. Maj:t då verkligen får för sjelfva hufvudsaken det som är begärdt. Dessutom frågar jag, hvartill skall detta särskilda lilla tillägg tjena? Dessa qvinliga skolor stå nu under alldeles samma inspektion som statens allmänna läroverk, eller under eforalstyrelserna. Tillsynen utöfvas der på samma sätt som i statens allmänna läroverk. Der eforererne sjelfva äro förhindrade att fullgöra åliggandet, tillkommer inspektionen särskilda af dem tillförordnade inspektörer, som öfvervaka skolorna för flickor likasom dem för gossar. Kan nu denna inspektion, sådan den utöfvas för goss-skolorna, vara ändamålsenlig — och den är det, eftersom lagen, enligt hvilken dessa skolor äro ordnade, icke är ändrad — så begriper jag icke, hvarföre den ej skulle vara tillräcklig äfven för dessa qvinliga skolor. Den är det så mycket mera, som inspektionen öfver dem innebär något mycket mindre än inspektionen öfver de allmänna läroverken, som äro statens egna skolor. Dessa qvinliga skolor äro nemligen intet annat än privata anstalter, som fått statsunderstöd på vissa vilkor. Inspektionen afser att tillse, att dessa af staten fordrade vilkor blifva vederbörligen uppfyllda. Den närmare och egentliga tillsynen öfver sjelfva *undervisningen* utöfvas af läroverkets rektor. Såvidt jag känner, äro nemligen alla dessa skolor försedda med rektorer; det är vanligen någon erfaren skolman, som åtagit sig denna befattning. Har han någon tid öfver, deltagar han äfven i undervisningen. Nu kan man visserligen säga, att det är temligen likgiltigt, om de af mig klandrade små orden få stå kvar eller icke, men så är likväl icke fallet, ty om Riksdagen besluter denna afvikelse från Kongl. Maj:ts proposition, så ser det ut som derigenom ett åläggande vore gjordt för Kongl. Maj:t att använda någon del af dessa penningar för inspektionen. Men då räcka icke penningarne till för det ändamål, som med dem afses. Jag vill dessutom fråga: hvilka personer skulle utöfva denna inspektion? Inga andra än sådana, som nu användas, d. v. s. ansedde män i de städer, der läroverken äro förlagda. Tron I, mine Herrar, att för en ringa penning af 2 à 300 kronor, eller hvad som kunde bestå på hvarje plats, dessa personer skulle känna sin håg lifvad att med mera intresse fullgöra denna inspektion. Jag tror tvärtom, att de skulle känna sig generade af ett anbud i den vägen; och ett sådant anbud bör också åt dem aldrig göras. När jag således anser detta af Stats-Utskottet framställda tillägg både onödigt och otjenligt, så slutar jag med att yrka bifall till Utskottets förslag med utslutande af orden "samt till bekostnad af inspektion öfver dem", hvilket är detsamma som rent bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr Anderson, Albert: För min del är jag Stats-Utskottet erkänsam därför, att Utskottet tillstyrkt min motion i hvad den afser, att någon mindre del af detta anslag för den högre qvinliga undervisningen skulle användas till inspektion öfver skolorna. Det

är väl icke alldeles lika förhållande mellan dessa skolor och de allmänna läroverken, hvilkas läroplaner äro mera bestämdt i författningarne angifna, under det deremot de qvinliga läroverken bero på enskild företagsamhet. Af denna anledning har jag för min del trott, att ett närmare öfvervakande, än som nu mången gång eger rum, kunde vara behöfligt. Jag skulle varit Utskottet ännu erkännammare, om det tillstyrkt min motion äfven i hvad den afser att höja anslaget till 100,000 kronor. Jag hyser nemligen fortfarande den öfvertygelsen, att ett dylikt anslag för detta ändamål är behöfligt, och jag skall be att få andraga några skäl derför.

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

I statsrådsprotokollet för den 9 Januari innevarande år, hvilket är bifogadt Kongl. Maj:ts proposition angående statsregleringen, heter det: "Åt de skolor, som i slutet af förlidna år begärt understöd, hafva vederbörande domkapitel och eforalstyrelser, som öfver de inkomna ansökningarna afgifvit infordrade utlåtanden, tillstyrkt ett understödsbelopp af tillsammans 87,000 kronor."

Orsaken, hvarför departementschefen icke ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att begära högre anslag än 70,000 kronor, är äfven angifven i protokollet. Der står att departementschefen finner sig "manad att göra underdånig hemställan om någon förhöjning af det förut beviljade anslaget för ifrågavarande ändamål", hvilken han dock, "med afseende på de många andra viktiga ändamål, för hvilka statens medel måste tagas i anspråk, icke vågar föreslå till högre belopp än 20,000 kronor."

År 1878, då detta anslag första gången uppfördes på ordinarie stat, utfärdades en allmän kungörelse med underrättelse att de, som önskade komma i åtnjutande af understöd för de följande tre åren, skulle anmäla sig hos Kongl. Maj:t, och i denna kungörelse voro äfven villkoren för åtnjutande af dylikt understöd angifna. Sista året, då tiden var inne att å nyo utdela detta understöd för nästkommande tre år, utfärdades icke någon sådan kungörelse. Skälet dertill var tydligen, att man icke hade högre anslag än 1878 och ansåg sig icke kunna främtaga de skolor understöd, som redan åtnjöto dylikt och fullgjort de förelagda villkoren; men hade en sådan kungörelse sistlidna år utfärdats, så är jag öfvertygad om, att ett vida större antal skolor begärt understöd, likasom att vederbörande myndigheter hos Kongl. Maj:t tillstyrkt ett högre belopp än ofvannämnde 87,000 kronor.

Stats-Utskottet har enligt hvad af detta utlåtande inhemtas, för de allmänna läroverken tillstyrkt anslag till ett belopp på ordinarie stat af 2,792,828 kronor för nästa år, deri icke inberäknad den löneförhöjning, som är ifrågasatt men ännu icke af Utskottet blifvit behandlad. Då man vet, att i dessa läroverk funnos sistlidne hösttermin omkring 15,500 lärjungar, så blir, om man fördelar hela anslaget på dessa, kostnaden för hvarje lärjunges undervisning omkring 180 kronor. I de högre flickskolorna funnos samtidigt 4,185 lärjungar, och om man på dem fördelar de 70,000 kronor, som Stats-Utskottet tillstyrkt, så kommer på hvar och en endast 16 kronor. Nu vågar jag fråga, är undervisningen för den

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

manliga ungdomen så många gånger viktigare och angelägnare än undervisningen för den qvinliga, som talet 180 är större än talet 16? Till besvarande af denna fråga anhåller jag att få anföra såväl hvad Kongl. Maj:t som Riksdagen haft för åsigter om den högre undervisningen för qvinlig ungdom. Redan vid den sista ständsriksdagen fäste Rikets Ständer uppmärksamheten vid frågan om den qvinliga ungdomens undervisning och anhöllo i en underdånig skrifvelse den 16 Juni 1866, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och undersöka dels i hvad mån offentliga läroanstalter för qvinlig ungdom utöfver det redan då befintliga seminarium för bildande af lärarinnor och dermed förenade normalskola för flickor kunde anses ytterligare böra på det allmännas bekostnad upprättas, dels ock huru i sådan händelse dylika anstalter borde organiseras. I anledning af denna skrifvelse tillsatte Kongl. Maj:t en komité, som afgaf sitt utlåtande den 18 November 1868. Deri uttalar komitén sina åsigter om nyttan och nödvändigheten af högre undervisningsanstalter för den qvinliga ungdomen. Jag vågar icke taga Kammarrens tid i anspråk för uppläsning af den temligen vidlyftiga del af komiténs betänkande, som handlar om denna fråga, men jag ber att få meddela, att komitén hyste den åsigten, att för qvinnans verksamhet inom familjen och hemmet voro kunskaper både nyttiga och nödvändiga, ty modern utöfvar på det uppväxande släktet ett sådant inflytande, att det ofta vore afgörande för hela lifvet. Vidare säger komitén, att det finnes flera qvinnor, som icke kunna få någon verksamhet inom familjen och att man därför bör söka bereda dem tillfälle att inhemta kunskaper, så att de kunde få skicklighet att mottaga befattningar eller utöfva verksamhet inom sådana områden, som icke i någon högre grad taga kroppsarbete i anspråk, ty man finge icke förglömma, att qvinnans kroppskrafter i allmänhet vore mannens vida underlägsna, och att det således vore svårare för henne att genom kroppsarbete skaffa sig utkomst.

Detta ärende föredrogs inför Kongl. Maj:t den 3 Januari 1873 och dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet yttrade dervid: "Utan att frångå den såsom *allmän* grundsats giltiga åsigten, att qvinnans rätta och förnämsta verkningskrets är förlagd inom hemmet och det enskilda lifvet, anser jag likväl att, i samma mån denna verkningskrets af omständigheter, hvilka det icke berott på henne att undanrödja, gjorts trängre och mera otillgänglig än förr och det derigenom beröfvats henne allt flera tillfällen att i familjelifvet mottaga och gifva det skydd, som *bör* vara qvinnans yppersta rätt och äfven *är* den lyckligt lottades, i samma mån blifver det ock för samhället en pligt att tillse, att den oegentliga ställning, i hvilken hon oförvällande råkat, icke må befinnas innebära en orättvisa, samt att det för henne göres möjligt att i den utsträckning, som lagarna medgifva, få efter förmåga anlita sina krafter till största möjliga gagn för sig sjelf och för det allmänna". Kongl. Maj:t aflät derefter proposition till Riksdagen om inrättande till en början af fyra offentliga skolor för flickor. Riksdagen ansåg sig väl icke kunna bifalla detta, men förklarade likväl i under-

dånig skrifvelse den 22 Maj 1873, att Riksdagen i afseende på önskvärdheten deraf att god och grundlig elementarundervisning måtte så allmänt som möjligt komma den qvinliga ungdomen till godo, instämde i de åsigter, som i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet och i komitébetänkandet uttalades.

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Nu har slutligen chefen för Ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet för den 9 Januari innevarande år uttalat den öfvertygelsen, att det af staten beviljade understödet åt flickskolor burit god frukt och all den frukt man deraf kunnat förvänta.

Saken förhåller sig således på det sättet, att Kongl. Maj:t och Riksdagen äro ense derom, att den högre undervisningen för qvinlig ungdom är mycket viktig; att de äro ense derom, att det sätt, som nu användes att understödja flickskolorna, är det billigaste och lämpligaste, och då man tillika har visshet derom, att såväl det nuvarande som det af Utskottet föreslagna anslaget är för litet, så vågar jag anhålla om proposition på bifall till Utskottets hemställan med endast den förändring, att det der föreslagna beloppet höjes till 100,000 kronor.

Herr von Stockenström: Jag ber att få instämma med den föregående talaren på jönköpingsbänken, anseende att den af honom väckta motionen är särdeles förtjent af att vinna Riksdagens bifall. Om, på sätt Kongl. Maj:t har föreslagit, endast 70,000 kronor skulle beviljas för detta ändamål, så synes det, att detta belopp alls icke blir tillräckligt för att tillgodose alla de billiga anspråk, som derpå kunna ställas. Man har ju sett, att, vid den sista pröfningen af ansökningar om understöd, ett understödsbelopp af tillsammans 87,000 kronor blifvit — detta bör man lägga märke till — *tillstyrkt* af vederbörande domkapitel och eforalstyrelser, och man kan således antaga, att de anmärkningar, som blifvit gjorda, varit af behofvet fullt motiverade.

Om deremot 100,000 kronor, på sätt motionären föreslagit, blifva af Riksdagen beviljade, föreställer jag mig, att denna summa skall vara tillräcklig för lång tid och att det icke skall vara behöfligt att vidare återkomma med framställning om tillökning i detta anslag.

I alla fall, om också summan skulle ökas till 100,000 kronor, så blir väl icke det bidrag, som staten lemnar för den högre qvinliga undervisningen, särdeles stort. Man har för närvarande i riksstaten för 1882 uppfört ett anslag till det högre lärarinneseminariet till belopp af 41,000 kronor. Den normalskola, som är förenad med seminariet, kan utan särskildt anslag uppehållas på det sätt, att en del af lärarne vid seminariet deltaga i undervisningen vid normalskolan, så att de terminsafgifter, som der erläggas, blifva tillräckliga för öfriga omkostnader. Om dessa 41,000 kronor läggas till de nu begärda 100,000 kronor, kommer denna summa dock endast att utgöra något öfver 5 procent af det anslagsbelopp, som är uppfördt för den manliga ungdomens undervisning.

Utskottet säger, att det icke ansett sig böra förorda en högre

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

summa än den, Kongl. Maj:t pröfvat kunna vara för ändamålet tillfyllestgörande. Men då jag läste den Kongl. propositionen, fick jag deraf det intrycket, att Kongl. Maj:t icke ansett den begärda summan vara tillfyllestgörande. I den Kongl. propositionen heter det nemligen, att departementschefen var öfvertygad att de af staten beviljade understöd för flickskolor burit god frukt, och all den frukt som deraf skaligen kunnat förväntas, samt att han med afseende på inkomna statistiska uppgifter fann sig manad att göra hemställan om förhöjning af ifrågavarande anslag, hvilken han dock med afseende på de många andra viktiga ändamål, för hvilka statens medel måste tagas i anspråk, icke vågade föreslå till mer än 20,000 kronor. Deri anser jag att det ligger en bestämd förklaring från departementschefens sida, att han icke anser det begärda anslaget vara tillfyllestgörande, ehuru han icke nu velat komma fram med begäran om ett högre belopp.

Det var verkligen händelsen för några årtionden tillbaka, att man då fäste mycket liten uppmärksamhet vid den qvinliga ungdomens uppfostran. Den bestriddes för det mesta i hemmen af lärarinnor, som ofta voro temligen underhaltiga, eller också i pensionsinrättningar, som jemväl lemuade ganska mycket öfrigt att önska. Det var med anledning deraf, som den Wallin—Fryxellska skolan i hufvudstaden kom till stånd. Den framträdde som ett mönster för andra skolor för flickor, och det var flera, som sökte bilda sig efter densamma. Emellertid började tankarne allt mera fästa sig vid denna angelägenhet, och Rikets Ständer ingingo år 1858 till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, i hvilken de anhöllo, att Kongl. Maj:t måtte låta uppgöra förslag till ordnande af undervisningen för den qvinliga ungdomen med hufvudsakligen fästadt afseende på bildandet af lärarinnor. Med anledning deraf blef seminariet inrättadt år 1861. Sedermera följde derpå Rikets Ständers skrifvelse år 1866, för hvilken talaren på jönköpingsbanken redan har redogjort. Följderna af denna skrifvelse känna vi alla; framställningen om dem förekommer såväl i motionen, som i Utskottets betänkande. Det var derigenom, som detta anslag, hvarom nu är fråga, först blef beviljadt.

Nu kan man väl möjligen säga, att då en skola inrättas, den bör kunna inrättas så, att den bär sig sjelf! Men det kan den icke göra under andra vilkor, än att afgifterna sättas så höga, att den endast blir tillgänglig för de förmögnare samhällsklasserna. Skall den också kunna begagnas af de mindre bemedlade eller till och med af de obemedlade, så måste staten eller kommunen dertill lemna några bidrag. Det har väl just varit i den meningen, som staten lemnat detta bidrag, att de mindre bemedlade klasserna också skulle kunna blifva delaktiga af denna undervisning. Man har börjat att uppskatta qvinnans undervisning som en angelägenhet af stor vikt, och det är den ju otvifvelaktigt, hon må förblifva en medlem af hemmet eller söka sig sin utkomst på de vägar, som stå henne till buds antingen i statens tjänst eller inom den enskilda verksamhetens område.

Det kan icke förnekas, att anslagen på den 8:de hufvudtiteln

under de senaste riksdagarne blifvit högst betydligt ökade. Det anslag, som nu är i fråga, skall likväl icke mycket bidraga till denna förökning, äfven om den högre summan skulle beviljas. Ett litet anslag blir det i alla fall för det ändamål, hvartill det begäres, och i synnerhet i jämförelse med de anslag, som utgå till universiteten och karolinska institutet, mellan 8 och 900,000 kronor; till de allmänna läroverken nära 3 millioner kronor; till folkundervisningen öfver 3 millioner kronor.

På grund af hvad jag haft äran anföra, vågar jag föreställa mig, att Kammaren skulle kunna behjerta behovet af en ökning i detta anslag, och jag tager mig därför friheten att hemställa om bifall till den af Herr Nordenfelt vid betänkandet fogade reservation.

Herr Törneblad: Äfven i denna fråga nödgas jag *tyvärr* tala för Utskottets förslag, hvilket jag har biträdt. Jag säger *tyvärr*, därför att jag är den förste att inse, att dessa 70,000 kronor icke äro eller blifva för framtiden för ändamålet tillräckliga, men *ett* är att inse detta och *ett annat* att nu yrka på den högre summan, som går utöfver hvad Kongl. Maj:t äskat.

På afdelningen inom Utskottet talades länge om denna sak och der höjdes röster, som ville bifalla en högre summa, men någon anledning att nu kunna få en högre summa synes mig icke förefinnas, hvarför jag ansett det vara klokare att nu åtnöja sig med hvad Kongl. Maj:t föreslagit och lemna åt framtiden att ytterligare utveckla undervisningsanstalterna för den qvinliga ungdomen genom anslag från statens sida. Det är gifvet, att en sak så ny som inrättandet af läroverk för flickor, alltid skall i början förete stora svårigheter. Sådana hafva också icke uteblifvit. Dels har man handlat i någon osäkerhet om undervisningens hufvudsakliga mål, dels har man svårighet att anskaffa tillräckliga och för den qvinliga undervisningen fullt lämpliga lärarekrafter, dels är det också vanskligt att förvärfva fullt dugliga och passande lokaler, en af de största svårigheterna för en blifvande utveckling af dessa skolor.

Under sådana omständigheter måste det betraktas såsom en skyldighet för staten att endast varsamt framgå på den beträdda banan, på det att icke denna bana måtte blifva på något sätt felaktigt anordnad. Det kan nemligen lätt hända, och jag vågar påstå, att det redan har händt, att man har allt för mycket lämpat den qvinliga undervisningen efter den manliga. Låt nu vara att undervisningen för den manliga ungdomen icke lemnade något öfrigt att önska, hvarom meningarne dock torde vara delade; äfven i sådant fall torde man kunna med säkerhet påstå, att hvad som lämpar sig för gossar, icke alltid lämpar sig för flickor.

Det kan vara tvifvel om, huru denna angelägenhet skall i framtiden kunna ordnas; men skall den kunna ordnas, så är det gifvet, att staten har rätt och pligt att gripa in i starkare mån än hvad nu sker och tillse, att allt blir så, som det bör vara eller åtminstone att olägenheterna blifva så små som möjligt. Staten

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

utöfvar nu öfver dessa qvinliga läroverk dels en lokal dels en central inspektion. Den lokala har blifvit omtalad af den förste talaren. Den centrala sker dels derigenom att årsberättelser inlemnas till Ecklesiastikdepartementet, dels derigenom att anslagsbehovet hvarje gång anslag beviljas pröfvas i departementet. Hvad åter skolorna för den manliga ungdomen beträffar, finnas två särskilda centrala inspektioner. Den ena utöfvas af kansli-rådet och byråchefen inom departementet, i den mån hans tid det tillåter. Såsom bekant bestämdes denna inspektion redan på 1860-talet. Den har nu öfvergått till en ständig plats. Stundom, då tiden det medgifver, besöker byråchefen läroverken för att taga del af undervisningen derstädes. Det är icke något hinder för honom att göra detsamma med de qvinliga läroverken, men om tiden icke ens räcker för honom att inspektera goss-skolorna, så gör den det än mindre för båda slagen. Den andra centrala inspektionen är den, som sker icke omedelbart men medelbart genom de af Kongl. Maj:t tillförordnade censorerna, hvilka hvarje år, understundom två gånger öm året, besöka vissa läroverk och taga kännedom om undervisningens resultat, för så vidt det röjer sig i afgangsexamen. Dessa inspektioner äro af beskaffenhet att i någon mån kunna gifva departementet kännedom om, huru det står till i läroverken.

Allt motsvarande härtill saknas för flickskolorna, och då motionären, jemte det att han begärt förhöjning i anslaget, har föreslagit, att någon mindre del deraf skulle användas till en inspektion, så ansåg afdelningen och efter den Utskottet detta vara en tanke att taga vara på och satte därför in i klämman orden "samt till bekostande af inspektion öfver dem" utan att därför på något sätt hafva bundit gränserna för dennas verksamhet. Det är alldeles gifvet, att dessa många högre flickskolor, som nu stå under statens kontroll, i den mån de hafva anslag, också förtjena att komma under närmare kännedom af den högsta myndigheten, samt att de lokala myndigheterna icke kunna göra tillräckligt, allra helst som de handla oberoende af hvarandra och icke det samband kan finnas mellan dem, som vid läroverken för den manliga ungdomen är möjlig att åstadkomma genom de medel, som jag förut antydt, samt genom de hvart tredje år återkommande rektorsmötena.

Allt detta har gjort, att Stats-Utskottet har funnit skäl vara att taga vara på denna tanke såsom ett frö, som kan utveckla sig, och detta icke minst därför, att, om det skulle blifva behöfligt att ytterligare öka anslaget till högre undervisningsanstalter för qvinlig ungdom, det skulle kunna ske lättare derigenom att statens kännedom om och bekantskap med desammas förhållanden hade blifvit utvidgade och förbättrade.

Under dessa förhållanden och då jag häri ser en möjlighet till dessa bidrags ytterligare förhöjning, så yrkar jag bifall till hvad Utskottet föreslagit, ehuru jag önskat, att anslaget skulle hafva varit något högre. Men ett är att *önska*, ett annat att *yrka*.

Herr Widén: Det yttrande, som den förste högt värderade talaren i denna fråga afgifvit från göteborgsbänken, har synts mig i alla afseenden välgrundadt och behjertansvärdt. Jag har känt mig manad att uttala detta uti Kammaren, så mycket hellre, som jag genom min, af Kammaren mig medgifna frånvaro från Riksdagen icke varit i tillfälle att inom Utskottet deltaga i behandlingen af åttonde hufvudtiteln och således äfven saknat tillfälle att ens reservera mig mot den med rätta klandrade mellanmening, som här blifvit inskjuten i Utskottsutlåtandets kläm.

Jag ber att få erinra derom, att denna inskjutna mellanmening ger uppslag till en alldeles motsatt rigtning mot den, i hvilken man från början tänkt sig, att vården om flickskolorna skulle gå. Kammarens ledamöter behagade erinra sig, att Kongl. Maj:ts framställning år 1873 om inrättande af offentliga elementarskolor för flickor innehöll, att sådana läroanstalter skulle upprättas till ett antal af fyra, hvilka skulle underhållas helt och hållet på statens bekostnad. Det särskilda Utskott, som behandlade denna fråga, af hvilket Utskott äfven jag hade äran att vara medlem, afstyrkte emellertid den Kongl. propositionen, och Utskottet gjorde detta icke allenast därför, att det ansåg, att utgiften för dessa skolors upprättande och underhåll skulle komma att alltför mycket tynga på statens budget, utan äfven därför, att man ville försöka rädda flickskolorna från det trängre förhållande till statsmyndigheterna, hvari goss-skolorna stodo, och i stället bereda en utväg för familjerna att utöfva en närmare tillsyn och vård öfver dessa skolor, än som var dem förunnadt med afseende å de allmänna elementarläroverken för gossar. Ännu i dag kan jag icke annat än fasthålla denna synpunkt såsom den rigtiga, ty man måste väl erkänna, att det ändock är någon skilnad mellan att uppfostra gossar och att uppfostra flickor, emedan de senare ju stå och böra stå, att jag så må säga, i ett närmare samband med familjen, hvarför och deras uppfostran bör försiggå mera i öfverensstämmelse med föräldrarnes önsknings och fordringar, hvaremot, då det är fråga om sättet att uppfostra gossar, staten bör hafva något mera att säga, alldenstund det då ofta gäller uppfostran af blifvande tjänstemän för dess verk och inrättningar. I följd deraf aflät Kongl. Maj:t till en följande riksdag en proposition, som stod i öfverensstämmelse med den underdåniga skrifvelse, hvarmed Riksdagen år 1873 hade besvarat Kongl. Maj:ts då gjorda framställning i ämnet, hvilken proposition innehöll, att staten endast på det sätt skulle främja inrättandet af elementarläroverk för qvinlig ungdom, att den med ett mindre penningebidrag uppmuntrade kommuner och enskilda till inrättande af goda skolor för qvinlig ungdom, men att den hufvudsakligaste kostnaden för sådana läroverk skulle drabba dessa senare. På den vägen, som då af Riksdagen gillades, har man sedermera fortgått. Det anslag, som först beviljades till detta ändamål, var visserligen mycket litet. Men det har sedermera åtskilliga gånger ökats. För min del skulle jag nu gerna hafva sett, att det vid denna riksdag hade kunnat höjas till en något större siffra än som Kongl. Maj:t nu

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

föreslagit. Men det är väl det högsta man nu kan hoppas få beviljad. Det är väl också då bäst att för närvarande förklara sig nöjd med den summa, som Kongl. Maj:t har föreslagit och Utskottet tillstyrkt, och i öfrigt se tiden an med tålmod, i förhoppning att, i samma mån som behovet af ökad anslag blifver mera trängande, också en större summa kan komma att beviljas. Hufvudsakliga synpunkten för betraktelsen nu bör således enligt min uppfattning vara den att man tillser, det värden om dessa skolor icke rubbas från den riktning, som för dem ursprungligen var afsedd, och att denna vård icke inklämmes uti ett för trångt beroende af statsmyndigheterna, ty detta skulle ingalunda befrämja dessa undervisningsanstalters utveckling utan tvärt om i väsentlig grad hämma den. Såvidt jag vet — och jag har temligen noggrann kännedom om åtminstone *en* dylik skolas uppkomst och vård — förefinnes icke något behof af en ytterligare inspektion från statens sida öfver dessa skolor utöfver den, som redan existerar. I alla händelser föreställer jag mig, att den tillsyn öfver dessa skolor, som utöfvas af de respektive kommunerna och familjerna, är vida mera gagnelig och ändamålsenlig än den inspektion skulle kunna blifva, som komme att utöfvas af kringresande inspektörer, afsända vare sig af Riksdagen eller af regeringen. Och särskildt tror jag, att dessa skolor skola komma att finna sig väl af att icke få sina läsordningar så ofta rubbade och omkastade, som detta på senare tider blifvit till ett oundvikligt öde för gosskolorna att erfara. Jag hemställer alltså på det varmaste om bifall till Utskottets förslag, dock med utstrykande af mellanmeningen: "samt till bekostande af inspektion öfver dem", på sätt den förste talaren redan föreslagit.

Herr von Stockenström: Då jag sist hade ordet, hemstälde jag om bifall till Herr Nordenfelts reservation, men min uppmärksamhet har sedermera blifvit fäst derpå, att, om Kammaren skulle fatta sitt beslut i öfverensstämmelse med denna reservation, detta beslut skulle innebära, att en del af anslaget skulle komma att användas till bekostande af inspektion öfver dessa skolor. Som jag emellertid för min del icke gillar förslaget om inrättande af en särskild inspektion öfver nämnda skolor, anhåller jag få förändra mitt yrkande till bifall till Kongl. Maj:ts proposition, dock med höjande af anslagssumman från af Kongl. Maj:t begärda 70,000 kronor till 100,000 kronor.

Herr Sundberg: Jag har verkligen skäl att vara den ärade talaren på kalmarbänken tack skyldig för de upplysningar, han meddelat Kammaren, ty af dessa upplysningar framgår enligt min tanke ovedersägligen, att någon särskild del af det af Kongl. Maj:t äskade och af Stats-Utskottet tillstyrkta anslaget alls icke behöfver användas till anordnande af inspektion öfver de qvinliga skolorna. Han har nemligen bestyrkt min uppgift, som för öfrigt icke kan bestridas, att den *lokala* inspektionen öfver dessa skolor utan all kostnad redan är ombesörjd genom stiftens eforal-

styrelser och de särskilda inspektörer, som af eforerna äro tillsatta. De stå således under samma tillsyn och kontroll som statens allmänna läroanstalter för gossar. Vidare har han erinrat om, att det likväl bör finnas och finnes äfven en *centralinspektion* öfver de allmänna läroverken, som har sitt säte här i Stockholm och utgår från regeringen. Ja väl, detta är fullkomligt sant. Det är en byråchef i Ecklesiastikdepartementet, som utöfvar denna tillsyn; men lika väl som han utöfvar sin inspektion med hänsyn till läroanstalterna för *manlig* ungdom, lika väl kan han utöfva den öfver läroanstalterna för *qvinlig* ungdom och torde vara der till skyldig för den lön, han åtnjuter, så snart departementschefen lemnat honom vederbörligt uppdrag. Den ärade talaren häntydde vidare på ett annat slags kontroll öfver de allmänna läroverken, och, om jag ej missförstod hans ord, tycktes han anse det önskvärdt, att denna kontroll i viss mån komme att tillämpas äfven i fråga om läroanstalterna för qvinlig ungdom. Han nämnde nemligen de censorer, som resa omkring till de allmänna läroverken för att å regeringens vägnar pröfva den från dem afgående ungdomens mogenhet för fortsättande af sina studier vid universitet eller, kort sagdt, för att pröfva, huruvida denna ungdom eger den mogenhet i insigter, som en fullbordad elementarkurs afser att bibringa. Genom en dylik kontroll äfven öfver flickskolorna skulle bland andra fördelar äfven vinnas en större uniformitet i undervisningen vid dem, än den som nu eger rum. För min del hoppas och önskar jag emellertid, att den dag måtte vara långt aflägsen, när staten blir betänkt på att skicka ut sina censorer äfven till de qvinliga läroverken. Det är, efter mitt förmenande, alls *icke* någon olycka, att en stor olikhet i undervisningsmetod o. s. v. eger rum vid olika flickskolor på olika ställen, utan deri ligger tvärtom en fördel, den fördel nemligen, att *de* åtminstone få utveckla sig med någorlunda frihet utan att vara bundna af en massa onödiga reglementariska föreskrifter. Den uniformitet, som tyckes foresväfva talaren såsom höjden af förträfflighet i pedagogiskt afseende kan jag för min del icke lika högt uppskatta, allra minst i fråga om den qvinliga ungdomens undervisning. Men låt vara, att en ytterligare inspektion skulle vara önskvärd utöfver den, som redan finnes; jag återkommer ändock till hvad jag i början af mitt anförande lade hufvudvigten på, nemligen att det icke går an att inskränka den lilla summa, som Kongl. Maj:t har begärt och Stats-Utskottet tillstyrkt, derigenom, att man använder låt vara huru liten del som helst deraf för andra ändamål t. ex. för inspektion öfver dessa skolor. Summan är uppenbarligen tilltagen så knapp som möjligt såsom understöd för sjelfva *läroanstalterna* i och för sig, att man icke bör frånrycka dem ett enda öre deraf för att använda till annat ändamål. Anser man nu den begärda summan otillräcklig, så blir hon naturligen ännu otillräckligare, om man skall använda en del deraf till inspektion. Jag förnyar därför samma yrkande, som jag förut framställt, nemligen att Kongl. Maj:ts förslag måtte bifallas och således äfven

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

*Anslag till
högre skolor
för gvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Stats-Utskottets förslag, men med uteslutande af orden "samt till bekostande af inspektion öfver dem".

Friherre von Essen, Fredrik: I afseende på höjandet af detta anslag, utöfver hvad Kongl. Maj:t har begärt, anhåller jag få återkalla i Kammarrens minne, huru kort tid det är under hvilken staten har bidragit till dessa institutioner. I Utskottets betänkande finnas uppgifter härom, hvarför jag nu endast vill erinra om, att det för år 1875 beviljades ett anslag på extra stat af 30,000 kronor till detta ändamål, hvilket anslag sedermera år 1876 höjdes till 40,000 kronor, hvarefter det år 1878 ytterligare höjdes med 10,000 kronor eller till en summa af 50,000 kronor, hvarjemte det på samma gång öfverflyttades på ordinarie stat. Slutligen har Kongl. Maj:t nu begärt en summa af 70,000 kronor. Ifrågasvarande anslag har således inom få år steg för steg ökats med mycket betydliga belopp. Nu frågar jag: är det klokt och riktigt att med afseende på en ny institution, huru riktig och gagnelig den för öfrigt än må vara, gå så tillväga, att man, innan man hunnit vinna noggrann erfarenhet om de resultat den frambragt, låter den så hastigt tillväxa i en snart sagdt obegränsad utsträckning? Det må vara att behovet gör sig starkt gällande att utvidga dessa skolor och föröka deras antal. Att så kan vara förhållandet, vill jag visst icke förneka, men hvad jag vill framhålla är, att man icke bör låta detta ske för hastigt, utan man bör i stället, såsom en talare på kalmarbänken antydt, se till att sådana kurser genomås och ett sådant system följes vid undervisningen i dessa skolor, att de äro värdiga det statsanslag, som beviljas till deras understöd. För detta ändamåls uppnående har också Stats-Utskottet anslutit sig till den åsigt, som i motionen antydes, nemligen om lämpligheten af att anordna en centralinspektion öfver dessa skolor. Det är ju klart, att om så icke sker, kunna de utveckla sig på olika sätt i olika orter, och det kan visserligen stundom vara bra, men det kan också medföra olägenheter. Om emellertid en sådan centralinspektion anordnas, så är det ju därför icke sagdt, att undervisningen derigenom insnöres i en tvångströja, ty mycken frihet i afseende på sättet för undervisningens bedrivande kan ju finnas, fastän den öfverallt är ordnad efter vissa allmänna hufvudprinciper, så som förhållandet enligt mitt förmenande rätteligen bör vara.

En ärad talare på norrlandsbänken har visserligen sagt, att familjernas tillsyn och vård skulle komma dessa skolor tillgodo, men männe denna tillsyn skulle kunna blifva lika kraftig och noggrann som den inspektion, som här är föreslagen? Jag kan omöjligen föreställa mig, att större delen af familjemedlemmarne skulle kunna lägga sig i anordnandet af sjelfva undervisningsplanerna o. s. v., och icke heller tror jag, att ett sådant system kan godkännas af flertalet. Naturligt är det ju, att den inspektion, som, enligt hvad den högt ärade talaren på göteborgsbänken framhöll, utöfvas af vederbörande eforer, är både nyttig och nödig, men den garanti för att undervisningen öfverallt ordnas efter vissa

hufvudgrunder, som är nödvändig för att statsanslag härtill skall beviljas, vinnes dock ej till fullo genom denna tillsyn, och jag vet likväl knappt något ändamål, hvartill staten anslår medel, der man icke föreskrifer en sådan kontroll att jag så må säga, på det att man måtte kunna öfverskåda den ifrågavarande institutionen.

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Af en ärad talare på kalmarbänken har det blifvit uppgifvet, att en byråchef i Ecklesiastikdepartementet har denna inspektion öfver de allmänna läroverken sig uppdragen äfvensom att hans tid skulle vara otillräcklig att utöfva samma inspektion äfven öfver de qvinliga högre skolorna. Om det senare kunna tankarne visserligen vara delade. För min del tror jag dock icke heller, att hans tid medgifver det, och för den ringa ersättning, han i och för sin inspektionsskyldighet åtnjuter, kan man icke heller gerna begära, att han skall utsträcka sin tillsyn äfven till de ifrågavarande flickskolorna. Under sådana omständigheter kan jag icke finna annat, än att någon del af anslaget bör användas till anordnande af en sådan centralinspektion, som Stats-Utskottet har afsett, hvilket icke kan leda till någon stor inskränkning på anslaget, ty kostnaden för denna inspektion skulle icke uppgå till något nämnvärdt belopp. En helt annan sak är den kontroll, som utöfvas af censorerna vid de allmänna läroverken och som visserligen icke är en direkt inspektion men dock en tillsyn öfver, huru vid dessa läroverk undervisningen bedrivs, men något sådant har icke blifvit ifrågasatt för de qvinliga läroverken utan uppgafs blott såsom bevis på, att det finnes två slags kontroll öfver de allmänna läroverken.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, behagade Kammaren finna, att jag icke kan annat än ansluta mig till Stats-Utskottets förslag.

Herr Bergström: Med några få ord ber jag få understödja det af Herr Sundberg framställda förslaget, hvilket går derpå ut, att de ord i Utskottets förslag, som antyda, att med det förhöjda anslaget 70,000 kronor skulle äfven bekostas inspektion öfver de högre skolorna för qvinlig ungdom, måtte bortgå. Det hufvudsakliga skäl, hvarpå han grundade detta yrkande, var, att anslaget i och för sig icke är tillräckligt, hvarför intet bör dragas derifrån för bekostande af denna inspektion. Ytterligare vill jag framhålla, att hvad Stats-Utskottet här föreslagit står i den mest uppenbara strid med den grundsats, som Stats-Utskottet har uttalat i första punkten af detta utlåtande och som här ytterligare blifvit förfäktad af en dess ledamot, då det var fråga om att bevilja förhöjdt anslag till en bestående statsinstitution, nemligen Kongl. biblioteket. Der grundade Stats-Utskottet sitt afstyrkande bland annat derpå, att man icke på *ordinarie* stat borde bevilja något anslag, hvarom icke Kongl. Maj:t gjort framställning. Här deremot har Stats-Utskottet utan att någon framställning derom från Kongl. Maj:t förelegat, föreslagit, att man skulle å det på *ordinarie* stat uppförda anslaget af 70,000 kronor anvisa utgifter för att skapa en alldeles *ny* institution, fastän man hvarken vet, huru stort belopp

*Anslag till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

som kräfvades för dess upprättande, eller har den ringaste aning om, huru den skulle vara beskaffad. Jag hemställer till Kammaren, huruvida detta icke står i uppenbar strid med de åsikter, Stats-Utskottet förut har framställt. Visserligen har en motionär framhållit, att det vore lämpligt att en del af det ifrågavarande anslaget användes till inspektion öfver dessa skolor, men sådant ingår icke i Kongl. Maj:ts förslag i ämnet. Jag föreställer mig, att, när Kongl. Maj:t finner lämpligt att en dylik inspektion anordnas, Kongl. Maj:t icke lär underlåta att derom göra framställning till Riksdagen, och då är jag också öfvertygad, att Kamrarnes skola skänka ett sådant förslag sitt lifliga bifall. Nu står det emellertid fast, att Kongl. Maj:t icke föreslagit någon sådan ny inspektion, men att Stats-Utskottet icke desto mindre gjort hemställan derom.

Af dessa skäl får jag på det varmaste instämma i Herr Sundbergs förslag.

Herr Törneblad: Den siste ärade talaren har gjort sig mycken möda med att försöka beslå Stats-Utskottet med inkonsequens. Jag har redan en gång i dag försökt besvara honom, jag skall nu ytterligare försöka göra det. Förhållandet är, att Kongl. Maj:t har begärt en ganska stor ökning af ifrågavarande anslag. Om Riksdagen nu vill foga ett visst vilkor vid det förhöjda anslagens beviljande, så är väl Riksdagen dervid i sin goda rätt, ty Riksdagen kan ju säga, att utan det vilkoret vilja vi icke förhöja anslaget, emedan vi icke äro öfvertygade om, att inspektionen eljest blir tillfyllestgörande. Ju större anslaget är och ju flera skolor, som skola komma i åtnjutande af understödet, desto svårare blir det för Kongl. Maj:t att utöfva en tillräcklig kontroll öfver skolorna och att pröfva deras olika anslagsbehof! Det är därför som Stats-Utskottet tagit sig friheten att anvisa ett sätt, hvarigenom det skulle blifva lättare för Kongl. Maj:t att med ett visst litet belopp utöfva den inspektion, som tillkommer Kongl. Maj:t, ty huru verksamma lokalinspektionerna än kunna vara — jag vill om dem icke yttra något omdöme — så är det dock klart, att dessa inspektioner dock kunna hafva enhet blott för hvarje stift, enär de uppgifter, som således inkomma från de olika stift, blott afse förhållandena på hvart ställe men icke stälda i samband med hvarandra; hvaremot, om Kongl. Maj:t sattes i tillfälle att genom lämpliga organ taga kännedom om förhållandena i olika stift och jemföra dem med hvarandra, det skulle blifva honom betydligt lättare att fördela anslaget på ett sådant sätt, att den skola, som bäst behöfde anslag och vore mest förtjent, komme i åtnjutande af det största understödet o. s. v.

På de af mig nu anförda skäl och då jag dessutom känner, att Andra Kammaren bifallit Stats-Utskottets förslag oförändradt, anhåller jag vördsamt om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed slutats, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att beträffande förevarande punkt framstälts följande yrkanden:

1:o) att Utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o) af Herr *Sundberg*, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla samma nådiga framställning oförändrad;

3:o) af Herr *Anderson, Albert*, att Utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslaget höjdes till 100,000 kronor; samt

4:o) af Herr *von Stockenström*, att Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning skulle bifallas med den ändring, att det ifrågavarande anslaget höjdes till 100,000 kronor.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner å hvart och ett af dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det af Herr *Sundberg* framställda yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Törneblad* begärde votering, i anledning hväraf och sedan såsom kontraposition vid votering antagits bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan utan förändring, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som afslår 7:e punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 a, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller samma nådiga framställning oförändrad, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—58;
Nej—29.

8 punkten.

Bifölls.

9 punkten.

Herr *Jöns Pehrsson*: Jag begärde icke ordet här för att söka vinna ändring i Utskottets förslag, utan därför att jag anser denna fråga vara fullt ut lika vigtig som frågan i första punkten af detta Utskotts betänkande, hvilken en enskild motionär sökt

*Anslag till
högre skolor
för qvintlig
ungdom.
(Forts.)*

med mycken kraft framhålla, för att vinna bifall till sitt förslag. Jag vill icke bestrida, att det förslaget, som nyss behandlades, icke äfven kan vara en vigtig omständighet, men jag påstår, att den punkt, som nu är föremål för behandling, är fullt ut lika vigtig som de, hvilka förut under denna hufvudtitel förekommit.

Vi se här, att regeringen icke har tagit något initiativ sedan år 1874 i denna fråga, och det är väl en mycket lång tid sedan dess, under hvilken andra institutioner fått utveckla sig. Jag nedlägger min innerliga önskan till protokollet, att regeringen måtte tänka på denna sak och tillse, om icke ytterligare behof af provinsialläkaresysslor förefinnes. I det härad jag tillhör, till sitt yttinnehåll nära på lika stort som hela Blekinge län och med några och 40,000 invånare, finnes blott en provinsialläkare, och skall han ut på sjukbesök till någon af häradets utkanter, går resekostnaden till några och 30 kronor. Visserligen hafva vi i länet fått en särskild sjukvårdsinrättning, men den kostar menigheten så mycket, att jag trotsar, det någon annan landsort har så stor sjukvårdsafgift, som den vi hafva. Jag gör icke något yrkande, men jag nedlägger till protokollet min förhoppning, att den regering, som nu är, eller den som kommer, måtte behjerta denna sak, på det att vi måtte få någon bättre läkarevård på landet, än den som nu existerar. Äfven de trakter af landet, som äro jemförelsevis fria från städer, behöfva flera provinsialläkare, emedan de hafva långt till städernas läkare och endast med svårighet kunna skaffa sig erforderlig läkarevård.

Jag vill såsom sagdt icke här göra något yrkande, men jag får säga, att det vore sorgligt, om icke Regeringen ville tänka på detta förhållande och på den omständighet, att hvad som nu finnes icke afhjelper behöfvet, så länge det lagstadgande står kvar, att de, som vilja skaffa sig nya provinsialläkare, skola förskaffa honom särskild bostad och underhålla denna bostad. Så länge detta lagstadgande står kvar, är det naturligt, att allmogen icke ser den stora fördel, som ligger i att erhålla god läkarevård, utan folket lägger sig hellre och dör, än det vill bekosta denna utgift.

Öfverläggningen var härmed slutad, och punkten bifölls.

10—16 punkterna.

Biföllos.

17 punkten.

Anslag till
ett matema-
tiskt semina-
rium vid
Upsala uni-
versitet.

Herr Widmark, Henrik Adolf: År 1877 äskade Kongl. Maj:t utaf Riksdagen anslag till ett matematiskt-fysiskt seminarium vid Upsala universitet. Denna framställning vann icke Riksdagens bifall, förnämligast af det skäl, att universitetet voro under organisation i väsentliga delar. Någon framställning i dylikt syfte har icke derefter af Kongl. Maj:t till Riksdagen blifvit gjord, men

filosofiska fakulteten i Upsala har upprepade gånger hos Kongl. Maj:t framställt begäran derom.

Detta torde bevisa, att behovet af en sådan institution är känt och utredt.

En annan fråga torde vara, om detta behof är så trängande, att det bör genast tilgodoses, eller om det bör stå tillbaka för andra behof, som möjligen skulle kunna vara af större vikt. I förbigående får jag säga, att svårt torde det vara att deruttinnan verkställa en fullständig utredning, när det är fråga om anslag till undervisningsväsendets främjande, en utredning, hvaraf man skall kunna bedöma, huruvida ett sådant anslag är fullt nödigt, eller huruvida det är nödvändigare än ett annat anslag; det vill säga afgöra, huruvida, när t. ex. två anslag begäras och icke båda kunna beviljas, det ena bör varda beviljad framför det andra. Detta afgörande skall i de allra flesta fall blifva beroende på subjektiv uppfattning. För min del är jag öfvertygad om, att det behof, som af den ärade motionären framstälts, är stort, ovedersägligt och viktigt. Det finnes nemligen, enligt mitt förmenande, knappast någon vetenskap, der så kallade seminarier äro så nödvändiga som i fråga om de matematiska för deras studium. För hvar och en, som något sysselsatt sig med lösning af matematiska uppgifter, har det väl någon gång inträffat, att han fastnat, att han fått sitta dagar, ja kanske månader, utan att kunna lösa uppgiften, och detta därför att han begått något fel, vare sig i det första antagendet, på hvilket beräkningen grundats, eller deruti att han ledd beräkningen på en väg, der han icke kunnat komma till något resultat. Hvilken fördel, hvilken lättnad skulle det då icke varit för honom, i fall han genast efter att hafva gjort ett sådant misstag, derpå blifvit uppmärksamgjord, påvisad, att han utgått från en falsk förutsättning, eller vid problemets lösning ledd in på rätt stråt! Derigenom skulle mycken tid besparats, derigenom skulle sjelfva intresset för det matematiska studiet lifvats och derigenom skulle ju ock de vetenskaper, som sammanhänga med matematiken, såsom mekanik och fysik, hafva vunnit.

Att åskådningsmateriel öfver hufvud taget är något ytterst nödvändigt, erkännes ju allmänt. Till och med vid matematiska studier i våra småskolor och folkskolor begagnas ju åskådningsmateriel för att fortare kunna göra de matematiska begreppen tydliga för dem, som skola lära; men jag är öfvertygad om, att den är af ännu större vikt på det högre stadium af matematiska studier, som förefinnes vid universitetet.

Med de framsteg, som de matematiska vetenskaperna hafva tagit i Europa och Amerika, är det nya rön, som göras nästan för hvarje dag. Under sådana förhållanden är det ju af oändlig vikt, att det finnes någon institution vid universitetet, der matematiska tidskrifter, som redogöra för dessa rön, äro att tillgå, och der de, som studera matematik, kunna erhålla kännedom om den ståndpunkt, på hvilken de frågor, som stå på dagordningen, för hvarje tidpunkt sig befinna, så att de bland annat må slippa att sträfva och arbeta på uppgifters lösning, som redan äro funna af andra.

*Anslag till
ett matema-
tiskt semina-
rium vid
Upsala uni-
versitet.
(Forts.)*

Anslag till
ett matema-
tiskt semina-
rium vid
Upsala uni-
versitet.
(Forts.)

Att matematiska instrument vid en dylik anstalt böra finnas för att underlätta undervisningen, torde väl vara för en hvar själfklart.

Nu är ju uppgiften för ett matematiskt seminarium att genom sådana hjälpmedel *dels underlätta, dels leda* den studerande ungdomens matematiska studier, icke allenast det rent teoretiska deri, utan äfven — och detta är ju af stor betydelse — att göra dessa studier tilläpade för praktiska syften. När nu ett försök i Upsala blifvit gjordt med inrättande af ett sådant matematiskt seminarium; när universitetet icke har medel att uppehålla detta seminarium; när universitetet i Lund redan under sex år haft ett dylikt seminarium, till hvilket medel kunnat erhållas dels från universitetets reservfond, dels under vissa år genom anslag beviljade af Kongl. Maj:t från reserverade medel å åttonde hufvudtiteln; när, så vidt denna sista uppgift är riktig, Kongl. Maj:t redan bör anses hafva erkänt, att en sådan institution är af en alldeles tvingande nödvändighet för de matematiska studierna, och när dessutom detta bidrager till något, som man nu för tiden eftersträfvat vid universiteten, nemligen att göra studierna mindre tidsödande och föra dem in i praktisk rigtning, förefaller det mig, som om det skäl, Utskottet haft för afstyrkande af det lilla begärda anslaget, och hvilket skäl egentligen intet annat är, än att det nu blifvit begärdt genom enskild motionär, icke är hållbart. Vi hafva ju nyss beviljat ett anslag på grund af en enskild motionärs framställning. Härvid förekommer ytterligare, att Stats-Utskottet förut tillstyrkt anslag på grund af enskild motionärs framställning; och jag undrar om icke den nu förevarande anslagsbegäran är af den vikt, att åtminstone denna Kammare borde bevilja densamma. Det kan visserligen sägas, att anslaget, fastän det är helt litet, kan anstå något år, på det att framställning derom må komma från Kongl. Maj:t; men, mine Herrar, för hvarje år det får anstå med detta anslags beviljande, förlänger man studietiden för många af våra studerande vid universitetet i Upsala.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, anhåller jag, Herr Grefve och Talman, om afslag på Utskottets hemställan och bifall till förslaget, att Riksdagen måtte besluta att på extra stat för år 1883 anvisa 1,500 kronor till ett matematiskt seminarium vid universitetet i Upsala.

Herr Sundberg: Jag är så fullständigt förekommen af den näst föregående talaren, att jag egentligen icke har något att tillägga till hvad han har anfört. Lika med honom är jag fullkomligt öfvertygad om, att, ibland sådana så kallade seminarier, som man upprättat för undervisningens underlättande och fullkomnande vid våra universitet, det knappast kan nämnas något, som är af den betydelse och vikt för studierna som just ett matematiskt seminarium.

Jag skall icke trötta Kammaren med att upprepa, hvad den föregående talaren redan har yttrat i afseende på den underlät-

tande hjälp i sjelfva undervisningens meddelande, som ett dylikt seminarium i så hög grad lemnar, dels derigenom, att lärare äro tillgängliga på arbetsrummet för lärjungarne, och dels derigenom att det derstädes kan vissa timmar i veckan pågå ett gemensamt samarbete dem emellan, hvilket aldrig kan ifrågakomma under de vanliga lektionstimmarne vid universitetet.

Anslag till ett matematiskt seminarium vid Upsala universitet. (Forts.)

Det är vidare af den största vikt att hafva en ordentlig modellsamling tillgänglig, hvilken på mycket kort och gen väg gör klara åtskilliga matematiska sanningar, som, om de endast på den vidlyftiga analysens väg måste vinnas och förvärfvas, vanligen medföra ett i yttersta grad stort besvär, utan att man kanske ändå kommer till det klara resultat, man genom modellens användande kan vinna.

Men dessa omständigheter äro redan påpekade, och jag bör icke vidare upprepa dem.

Jag hörde icke så fullständigt den föregående talarens yttrande, att jag observerade, om han erinrade om, huruledes vid alla utländska universitet, eller åtminstone vid alla tyska, matematiska seminarier finnas upprättade. I hela Tyskland finnes endast ett universitet, nemligen det i Marburg, som icke har ett sådant seminarium. Men Marburg ligger så nära till ett annat universitet, nemligen det i Giesen, der det finnes ett sådant seminarium, att man knappt kan säga, att ens vid Marburg en dylik anstalt alldeles saknas. Jag ber derjemte få fästa uppmärksamhet på, att vid Lunds universitet ett dylikt seminarium redan under några år varit i verksamhet, så att man vunnit erfarenhet om, hvilket betydligt gagn, som följt med och måst följa med en dylik anstalt, väl skött.

Jag tillstyrker således i likhet med den föregående talaren, att Kammaren behagade bevilja dessa 1,500 kronor till ett matematiskt seminarium i Upsala.

Herr Törneblad: Det är otvifvelaktigt, att om, på sätt de båda föregående talarne hemställt, medel till ett matematiskt seminarium i Upsala blefve beviljade, dessa medel skulle komma att blifva väl använde, ity att af seminarieinstitutionen universitetens framtid beror, och att utan tidsenlig utveckling af denna institution universitetet i längden icke kunna fullgöra den skyldighet, dem åligger, att undervisa icke blott på bästa sätt, utan äfven med minsta uppoffring af tid för lärjungarne. Också röntes detta anslag stora sympatier både inom utskottsafdelningen, der man hade tillfälle att af sakkunnig person höra nyttan af detsamma framhållas, och inom sjelfva Utskottet. Men å andra sidan anfördes, att, då seminarieinstitutionen vid universitetet vore att betrakta såsom något helt, det hade varit önskligt, om förslaget framkommit från annat håll, än det nu gjort, och vid voteringen segrade den åsigt, som ville afslå det begärda anslaget.

För min del har jag visserligen i Utskottet röstat med minoriteten, men jag har icke ansett lämpligt att reservera mig, emedan jag icke kunnat underkänna vigten af det formella skäl, som blif-

*Anslag till
ett matema-
tiskt semina-
rium vid
Upsala uni-
versitet.
(Forts.)*

vit mot anslaget tillstyrkande åberopadt. Jag måste dock meddela, att hvad man har sig bekant genom de upplysningar, som i Utskottet lemnades, dels direkt af en sakkunnig person, dels ock indirekt genom en ännu mera sakkunnig, europeiskt känd matematiker, sätter utom allt tvifvel, att ett matematiskt seminarium, om det skulle komma till stånd, på ett värdigt sätt skulle fylla sin plats bredvid de öfriga.

Jag gör icke något yrkande, utan har endast velat omnämna detta.

Friherre De Geer: Då jag i egenskap af universitetskansler har framburit och hos Kongl. Maj:t understött universitetets i Upsala flera gånger upprepade begäran om detta lilla anslag till ett matematiskt seminarium, och då jag nu här hört, att denna fråga, väckt genom enskild motionär, har vunnit sympati så väl inom Stats-Utskottet som här af ett par talare, hvilka redan uppträdt till förmån för anslaget beviljande, kan jag icke underlåta att äfven här uttala min mening om det önskvärda i att detta anslag beviljas.

Kongl. Maj:t har icke till denna Riksdag gjort någon framställning härom, må hända därför att Kongl. Maj:t fick afslag å en sådan begäran, som framställdes redan vid 1877 års riksdag, då likväl anslag gafs till ett språkseminarium. Man ville icke gifva så många anslag på en gång, hette det då. Nyttan af praktiska seminarier för undervisningen har dock blifvit under senare tid allt mera ådagalagd. Man har också i Upsala redan försökt att inrätta ett sådant för matematiken och under 3 år hafva lärare lönlöst sysselsatt sig med att der meddela undervisning; men då fråga är om matematik, behöfves framför allt åskådningsmateriel och modeller. Jag kan i det afseendet citera en berömd matematikers ord, att undervisning i matematik utan modeller är detsamma som att tvinga någon att färdas på landsväg, då det finnes jernväg. Upsala universitet eger icke en enda sådan modell, och hittills åtminstone har universitetets styrelse icke ansett sig kunna dertill anvisa några medel. I Lund deremot har redan länge funnits en matematisk instrumentsamling, som vid undervisningen användes med stor framgång.

För min del förenar jag mig, på grund af hvad jag nu anfört, med de talare, som yrkat afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Grefve Sparre:

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till förevarande punkt och sedan derpå, att Kammaren, med afslag å punkten, skulle besluta att på extra stat för år 1883 anvisa 1,500 kronor till ett matematiskt seminarium vid universitetet i Upsala; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

18 punkten.

Bifölls.

19 punkten.

Herr Törnebladh: Såsom Kammarrens ledamöter redan hafva funnit af Utskottets betänkande, har jag i likhet med Kammarrens öfriga ledamöter inom Utskottet antecknat mig såsom reservant vid denna punkt. Jag har gjort det af den enkla anledning, att de skäl, som Utskottet här anfört och som innefatta en hänvisning till universitetets egna tillgångar, icke synas mig hållbara. Då af handlingarne framgår, att vederbörande å ort och ställe icke ansett universitetets tillgångar lämpligen kunna utan åsidosättande af andra ändamål användas till fyllande af det ifrågavarande behofvet, torde det vara så mycket mera skäl att bifalla, hvad Kongl. Maj:t i förevarande fall äskat, helst som det ifrågasatta ändamålet är så beskaffadt, att landet svårigen kan undandraga sig att tillgodose detsamma. Universitetets tillgångar synas visserligen till siffran vara stora; men deri är naturligtvis inberäknadt ett anseeligt belopp, som har sin gifna användning efter meddelade föreskrifter och icke utan rubbningar i bestående förhållanden kan öfverflyttas på andra ändamål.

På de skäl jag nu tagit mig friheten anföra, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Friherre De Geer: På sätt den siste talaren redan nämnt, har Utskottet icke underkänt det ifrågavarande behofvet, utan endast hänvisat till universitetets egna tillgångar, med hvilka Utskottet ansett, att denna utgift borde kunna betäckas. De siffror om tillgångarne, som Utskottet uppgifvit, äro också särdeles betydliga. Summan af universitetets till år 1880 balanserade tillgångar uppgick nemligen till icke mindre än 1,434,246 kronor 75 öre, hvaraf på reservfonden belöpte 65,487 kronor 70 öre. Såsom den föregående talaren nämnde, är likväl större delen här af stipendiefonder och andra sådana medel, som äro anvisade till alldeles bestämda ändamål, och öfver hvilka universitetet icke eger disponera annorledes än i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter. De enda fonder, som kunde komma i fråga att användas till så beskaffade utgifter som den nu ifrågavarande, äro akademikassan och reservfonden. Akademikassan har uppkommit dels genom försäljning af akademihemman dels genom donationer och dels öfverskott på inkomster, o. s. v., och om hela fonden gäller sedan långt tillbaka den föreskrift, att endast räntan får användas för universitetets behof. Till denna kassa ingå nu alla universitetets inkomster för bestridande af dess löpande utgifter; och endast besparade lediga löner skola aflemnas från kassan till reservfonden. I den af Kongl. Maj:t senast fastställda staten af år 1871 för universitetet är utom de gifna statsanslagen taget i beräkning, att 30,000 kronor om året skola af akademikassan utgå till fyllnad af de bestämda löne-

*Anslag till
magnetiska
observationer
vid Lunds
universitet.*

*Anslag till
magnetiska
observationer
vid Lunds
universitet.
(Forts.)*

beloppen. Dessa 30,000 kronor utgöra redan 5 procent på 600,000 kronor; och kassan utgjorde vid sista bokslutet föga mer än 640,000 kronor. Ny stat skall enligt Kongl. Maj:ts föreskrift förlagsvis upprättas under innevarande år; och det är redan bekant, att i denna stat måste ske åtskilliga jemkningar och tillökningar bland annat till följd af den kostnad, som kommer att föranledas af uppvärmning och gasledning inom den nya akademibyggnaden. Men utom det att af denna kassa framdeles kommer att tagas i anspråk ökade räntor, är jemväl beräknadt vid det anslag, som gafs 1877 till den nya universitetsbyggnadens uppförande, att bristen i hvad som enligt kostnadsförslaget fordrades för det afsedda ändamålet skulle tillskjutas från akademikassan. Denna byggnad är nu färdig. Men för dess möblering och fullständiga inredning i öfrigt erfordras ytterligare ett anslag af 50,000 kronor. Universitetsstyrelsen har ingått till Kongl. Maj:t med begäran om ett anslag till fyllande af denna brist; men som detta anslag hvilket först nu, sedan Riksdagen börjat, blifvit ifrågasatt, icke i något fall skulle kunna erhållas utgå förr än långt efter det den nya universitetsbyggnaden kan användas, har det akademiska konsistoriet begärt att under tiden få upptaga ett amorteringslån på 50,000 kronor. Till betalning af annuiteterna å detta lån måste således anvisas en tillräcklig fond, för den händelse det begärda anslaget icke skulle komma att af Kongl. Maj:t och Riksdagen beviljas, en händelse, som torde vara ganska sannolik.

Alla dessa utgifter skulle akademikassan af egna tillgångar icke kunna bestrida; och man har därför nödgats att af fjorårets behållning å reservfonden öfverföra 40,000 kronor till akademikassan. Af denna kassa kan således ingenting påräknas för den nu ifrågavarande utgiften. Reservfonden utgjorde vid innevarande års början endast 27,922 kronor, till hvilket belopp den sålunda nedgått från den af Utskottet uppgifna summan af 65,487 kronor 70 öre. Visserligen kunde det tyckas, som om reservfonden i alla fall borde kunna räcka till att betäcka denna lilla utgift å 2,500 kronor; och otvifvelaktigt skulle den ock kunna göra det, om detta behof vore det enda som måste tillgodoses. Men af denna fond skola alla vikariatsersättningar bestridas, och universitetet har dessutom många andra behof. De anslag, om hvilka universitetet hos Kongl. Maj:t begärt framställning till Riksdagen innevarande år, äro ganska betydliga och hafva icke mer än till ringa del kunnat vinna regeringens bifall. Några af dessa behof äro af den egenskap, att de *måste* tillgodoses; och i allmänhet måste man med de knappa tillgångarne på reservfonden se till, att rättvisan någorlunda skipas mellan de olika fakulteterna inbördes. Till de magnetiska observationerna är från reservfonden gifvet ett anslag under förra året; och det vore så mycket mer obilligt att lemna ytterligare anslag härtill på de andra behofvens bekostnad, som här i sjelfva verket icke är fråga om något egentligt universitetsbehof eller något, som rör den akademiska undervisningen, utan endast om att tillgodose internationella anspråk på universitetet under de närmast följande år, då stora arktiska polarexpeditioner

komma att ega rum, hvori en stor del af Europa deltagit och under hvilka en korresponderande verksamhet mellan Upsalas och Lunds observatorier är påräknad.

Anslag till magnetiska observationer vid Lunds universitet.
(Forts.)

På dessa grunder anhåller jag att Kammaren måtte med afslag å Utskottets hemställan, mot hvilken samtliga denna Kammares ledamöter reserverat sig, bifälla Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen var härmed slutad. Utskottets förevarande hemställan afslogs, hvaremot Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning bifölls.

20—28 punkterna.

Biföllos.

29 punkten.

Herr Sundberg: Jag begärde alldeles icke ordet för att motsätta mig, hvad Kongl. Maj:t här begärt och Stats-Utskottet tillstyrkt, utan endast derföre, att jag känner ett behof att fästa uppmärksamheten på det enligt min uppfattning och öfvertygelse fullkomligt otillfredsställande och onöjaktiga i den anordning, som Kongl. Maj:t nu har vidtagit. Om man läser de motiv, som i den Kongl. propositionen finnas anförda och hvilka Stats-Utskottet i det hufvudsakligaste har återgifvit i sitt betänkande, så vill det verkligen synas, som skulle man anse, att, om också saken icke vore alldeles nöjaktigt reglerad, genom beviljandet af dessa 20,000 kronor, härmed dock vore funnet ett sätt för frågans framtida lösning i den riktning, att provinsialläkarne icke i någon väsentlig mån skulle få påräkna någon löneförhöjning utan endast att olägenheterna inom de svårare distrikten skulle afhjelpas genom förhöjda tjänstgöringspenningar. Hela detta åskådningssätt, som jag tycker mig skönja i Kongl. Maj:ts förevarande framställning, står icke tillsammans med den öfvertygelse jag hyser och som äfven vid förra riksdagen uttalades af mig och äfven af en och annan af Kammarens öfriga ledamöter under en debatt, som då var nära att föranleda ett beslut från denna Kammare om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en fullständig *lönerogering* för dessa tjänstemän. Man må säga, hvad man vill till ursäkt för ett uppskof med lönerogeringen för dessa i hög grad vanlottade tjänstemän, så är det dock obarmhertigt att låta dem, som så hårdt få draga dagens tunga och hetta och hvilka ofta blifva i förtid utslitna under utöfningen af sin tjänst, fortfarande befinna sig i en så klen ekonomisk ställning, att den svårligen kan sägas vara den svenska staten värdig, så mycket mindre som staten genom sin representation alltid visat sig synnerligen mån om att dess tjänare icke skola lida nöd utan hafva en anständig utkomst i förhållande till arbetet.

Tillfällig löneförbättring åt provinsialläkare.

Det är endast dessa allmänna betraktelser jag velat uttala; och jag har för öfrigt icke något yrkande att göra utan ser natur-

*Tillfällig
löneförbättring
åt provinssiällläkare.
(Forts.)*

ligtvis med nöje att för tillfället detta bidrag till löneförbättring åt provinssiällläkarne, som Kongl. Maj:t föreslagit, kommer dem till del.

Grefve Lagerberg: Om det varit möjligt att vid denna riksdag åstadkomma någon reglering af provinssiällläkarnes löner och pensionsförhållanden, skulle jag för min del med varmaste hjerta dertill hafva bidragit. Men att komma till annat resultat, än det som här föreligger, eller med andra ord till ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag, tror jag icke vara möjligt.

Anledningen, hvarföre jag begärde ordet, var den att jag önskade att få uttala mig i ungefär samma riktning, som den siste talaren; och jag kan nu inskränka mig till att till alla delar instämma med honom samt uttrycka den förhoppning, att vi vid nästa riksdag måtte få emotse en Kongl. proposition om fullständig reglering af dessa tienstemens löneförhållanden.

Herr Bergström: Herr Grefve och Talman! Det må tillåtas mig att uttala den åsigt, att frågan om lönerregleringen för provinssiällläkarne icke kan eller bör anses affärdad med hvad som nu är föreslaget. Det enda plausibla skäl, hvarför man ej kan fordra en definitiv lönerreglering i närvarande stund, är väl den omständighet, att den nya instruktionen för provinssiällläkarne icke ännu är utfärdad och att således de skyldigheter, som komma att åligga dem, särskildt hvad angår den enskilda sjukvården, icke äro fullt bestämda.

Jag inskränker mig till att uttala denna åsigt; och instämmer i öfrigt i de reflexioner, som äro gjorda af Herr Sundberg.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och punkten bifölls.

30—34 punkterna.

Biföllos.

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.*

35 punkten.

Friherre af Ugglas: Jag vet ganska väl, att såväl Stats-Utskottet som Riksdagen med mycken obenägenhet vilja på grund af enskild motionärs förslag inlåta sig i frågor, som röra organisation af nya läroverk, och frågan om blindundervisningen i sin helhet är dessutom för närvarande föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Jag har således icke mycket stora förhoppningar att vid denna riksdag vinna gehör för mina önsknningar; men om jag icke desto mindre vågat framkomma med detta förslag och äfven nu vågar på det varmaste lägga det Kammaren på hjertat, sker det derföre, att måhända ingen i denna Kammare, till följd af den ställning jag, i min egenskap af ordförande i den enda blindanstalt i riket, innehar, mera än jag varit i tillfälle att inse det trängande behovet af att lindra den svåra ställning, hvori de blinda i vårt

land befinna sig. Och, mine Herrar, frågan är sannerligen behjertansvärd. Genom den utredning, som den för blindundervisningens ordnande tillsatta komité åstadkommit, är ådagalagdt, att de blindes antal i Sverige år 1877 utgjorde 3,390 och att af dessa 3,390 endast 188 erhållit någon undervisning i blindundervisningsanstalt. Vid sådant förhållande är det naturligt, att man måste önska och varmt intressera sig för en förbättring i dessa olyckliges ställning. Blindundervisningen har i Sverige i allmänhet varit — jag vågar säga det — mycket styfmoderligt behandlad. Den har ända till sista tiden varit förenad med döfstummeinstitutet, ett institut, hvarest döfstummeundervisningen naturligtvis tagit största intresset i anspråk, emedan det hufvudsakligen var anlagdt för detta ändamål och undervisningen der lemnats åt ett vida större antal döfstumma än blinda barn. Sedan Kongl. Maj:t 1878 föreslagit och Riksdagen samma år likaledes medgifvit, att de blindas undervisning skulle skiljas från de döfstummas och ordnas i ett särskildt institut, har visserligen i någon mån de blindas ställning blifvit förbättrad. Men detta blindinstitut inrymmer för närvarande och endast med svårighet icke mer än 60 barn. Alla de öfriga kunna sålunda icke erhålla någon undervisning. Komitén för blindundervisningens ordnande har tänkt sig saken sålunda, att det först och främst skulle finnas i landet några blindskolor, som skulle emottaga barn från 7 till 10 års ålder. Derefter skulle de öfverflyttas till ett institut, der undervisningen blefve mera praktiskt anlagd, der de kunde lära sig hvarjehanda handtverk och finge stanna tilldess de uppnått 18 år. Skulle denna organisation, som af alla myndigheter, hvilka yttrat sig öfver densamma, blifvit godkänd, äfven, såsom jag hoppas, vinna Riksdagens bifall, så har det blifvit någorlunda väl sorjdt för de blinda barnens undervisning. Men, mine Herrar, det finnes äfven en annan klass af blinda än dessa barn. Det finnes personer, hvilka mistat sin syn vid en längre framskriden ålder, då det icke längre är lämpligt att intaga dem å blindinstitutet. Dessa kunna ej fortsätta den verksamhet, de förut utöfvat och måste lära något nytt, så vida de icke skola falla det allmänna till last. Derföre hafva också komiterade för blindundervisningens ordnande tänkt sig, att en eller annan handtverksskola borde inrättas och kunna blifva till nytta; och det är just för en sådan skola, som jag tagit mig friheten påkalla Riksdagens uppmärksamhet och som jag begärt ett anslag af 7,000 kronor.

Utskottet har nu afstyrkt detta förslag men på skäl som måhända icke utan all anledning skulle kunna leda mig till den förhoppning, att äfven Utskottets ledamöter sjelfve skulle vilja bifalla min motion. Utskottet har sagt, att det anser den ifrågasvarande angelägenheten "*i hög grad behjertansvärd*" och att "*sådana skolor som den ifrågasatta skulle komma att bereda mycket gagn och stor lättnad för de olyckliga, för hvilka de skulle vara afsedda.*" Ett bättre vitsord kan väl svårigen en fråga få eller Stats-Utskottet gifva. Jag kommer nu till de skäl, på hvilka Utskottet sedermera, oakadt detta vackra yttrande, stöder sitt afstyrkande; och

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.
(Forts.)*

Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.
(Forts.)

jag får tillstå, att för mig hafva dessa skäl icke mycken betydelse. Utskottet säger: "men då det praktiska utförandet i afseende å dessa skolors anordnande och undervisningens meddelande synes komma att förete en del svårigheter, vore det, enligt Utskottets förmenande, icke lämpligt om Riksdagen i detta ärende vidtog någon åtgärd, innan förbemälde komiterades förslag i dess helhet blifvit af Kongl. Maj:t slutligen pröfvadt."

Jag skall då bedja att få något närmare granska de praktiska svårigheter, som Utskottet befarar skola uppstå. Hela organisationen af denna skola är till den grad enkel, att några egentliga svårigheter dervid omöjligen kunna ega rum. Frågan gäller att hyra en lokal. Det torde väl icke vara så grufiligen svårt. Vidare skall man anskaffa två handtverkslärare; och för sådant ändamål behöfver man blott vända sig till ett par skickliga handtverkare, hvilka skulle under någon kortare tid vid blindinstitutet följa undervisningen i sina handtverk, för att derigenom inhemta undervisningsmetoderna. Svårigheterna reducera sig således till att hyra en lokal och anskaffa två lärare, hvartill kommer inköp af undervisningsmateriel. Eleverna skulle icke bo i skolans lokal utan sjelfve bekosta sig bostad i den stad, der skolan blefve förlagd, samt inom skolan blott få sin undervisning. Några svårigheter vid skolans organisation kunna sålunda icke uppkomma.

Vidare yttrar Utskottet: "helst man för närvarande är i saknad af statistiska uppgifter rörande de blinda, hvilka uppnått den ålder, att de ej kunna med fördel intagas i blindinstitut, icke kunnat angifvas, huru många handtverksskolor vore för vårt land erforderliga." Om Utskottet hade gjort sig den mödan att något taga kännedom om de tabeller, som finnas fogade vid blindundervisningskomiténs yttrande, hade det haft en god ledning och den enda, som i närvarande ögonblick står att finna. Af dessa tabeller visar det sig, att af de 3,390 blinda, som jag nyss nämnde, fins det 169 af en ålder mellan 18 och 30 år, eller den ålder man tänkt sig lämplig för dessa handtverksskolor. Således, om dessa uppgifter äro riktiga, och man kan icke komma sanningen närmare än dessa tabeller angifva, skulle hela antalet blinda, som år 1877 funnos i Sverige och för hvilka dessa handtverksskolor skulle inrättas, vara 169. Men redan af dessa 169 hafva åtskilliga genomgått blindinstitutet och behöfva således icke vidare denna undervisning, och en stor del af dem kommer naturligtvis icke i tillfälle att besöka en sådan anstalt, så att hela antalet blinda, för hvilka dessa handtverksskolor skulle påräknas, efter hvad man nu kan se, icke är så stort, att man derföre borde afskräckas från att anlägga dem. Hvilken organisation man i alla fall än må tänka sig för blindundervisningen här i landet, måste väl åtminstone en handtverksskola af denna art i landet anses vara nödvändig, och om man sålunda nu inrättar en sådan, tror jag man icke heller kommer i några svårigheter för framtiden. Vidare ber jag få särskildt fästa uppmärksamheten derpå, att denna fråga om handtverksskolor är så fullkomligt oberoende af hela den öfriga frågan om organisationen af blindundervisningen, att, hvilken organisation

än Riksdagen och Kongl. Maj:t en gång må besluta för denna undervisning, dessa handverksskolor stå alldeles utanför hela organisationen och är nödvändig vid sidan af hvilken organisation som helst. Jag kan således icke finna, att det skulle kunna vara den allra minsta våda för pröfningen af frågan i sin helhet, om Riksdagen nu skulle vilja bifalla det föreliggande förslaget. Jag har visserligen icke mycket stora förhoppningar att så skall ske, men jag har ansett det vara min oefftergiftiga pligt att fästa uppmärksamhet på ett behof, som är så trängande som detta för närvarande är, och jag har vågat bygga på den stora frikostighet, som Riksdagen i allmänhet visat just för anordnandet af undervisningsanstalter för dessa olyckliga, hvarom fråga nu är. Det är också i en sådan förhoppning som jag nu vill inskränka mig till att anhålla om bifall till det förslag jag väckt, eller till ett anslag af 7,000 kronor för anordnande af en handverksskola för blinda.

*Anslag till en
handverks-
skola för
blinda.
(Forts.)*

Friherre von Essen, Fredrik: Efter de fullständiga uppgifter, som den siste ärade talaren lemnat, och det behjertansvärda förhållande, som han lagt i dagen, är det verkligen icke angenämt att se sig nödsakad att sätta sig emot ett bifall till det förslag han framlagt. Jag kan dock icke annat än medgifva, att Stats-Utskottet, trots det att behofvet af det föreslagna anslaget är styrkt redan uti motionen och nu bekräftadt af det yttrande, motionären fält, likväl haft rätt i att icke nu tillstyrka Riksdagen att bifalla detsamma. Man kan icke neka, att, då Kongl. Maj:t har tillsatt en komité för utredande af en stor och vigtig samhällsfråga, det också tillhör Kongl. Maj:t att i sinom tid för Riksdagen framlägga de konsekvenser, som dervid kunna göra sig gällande. Att detta snart nog kommer att ske, anser jag vara skäl att förmoda och tror, att den ärade talaren också eger kännedom derom. Det kan således icke blifva fråga om ett uppskof af denna sak på längre tid än ett år, innan den kommer från det håll den bör komma. Vigten och behofvet af ifrågavarande anslag vågar jag icke bestrida, det är endast frågan, om det skall bifallas i dag eller i en snar framtid. Stats-Utskottet har ansett riktigare att tillstyrka Riksdagen att låta frågan anstå. Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Carlson: Jag kan icke för min del underlåta att gå ett steg längre än den siste talaren. Såsom af Utskottets betänkande synes, har jag icke kunnat instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit. Behofvet af ifrågavarande anslag är nu ytterligare vitsordadt af den näst föregående talaren. Sent har det inträffat, att de som förlorat sin synförmåga, äfven kunna sättas i tillfälle att inträda bland samhällsmedlemmar, som kunna vara till gagn, och som glädja sig åt sin tillvaro. I långliga tider hyste man allmänt den föreställningen — och den är tyvärr ännu i dag mycket utbredd — att dessa olyckliga vore hemfallna under ett öde, från hvilket de omöjligen kunna räddas; de hafva ansetts

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.*
(Forts.)

förlorade för samhället, och därför lemnats att tyna i en overksamhet, som sänkte dem allt djupare i mörker och förtviflan.

Lyckligtvis hafva töcknen småningom skingrats. Sedan detta århundrades början har i nästan alla land staten sört för att de förvandlas från eländiga tiggare till nyttiga medlemmar, hvilka genom eget arbete kunna förvärfva sitt bröd.

Detta har skett egentligen genom den stora upptäckten, att känslsinnet kan till en viss grad *träda i stället* för synförmågan, och det är utvecklingen af de konsekvenser, som följde af denna enkla erfarenhet, som har förbättrat de blindes ställning. Det gifves länder, der man kommit så långt, att alla blinda njuta undervisning och att de flesta af dem blifva gagneliga medborgare, som försörja icke blott sig sjelfve utan äfven icke sällan sin familj.

Hos oss har, såsom den förste ärade talaren, hvilken så noga känner detta ämne, utredt, de blinda blifvit föremål för vård långt senare än de döfstumma. Det är icke mer än fyra år, sedan institutet för blinda bröts ut från institutet på Manilla och fick en ny organisation, som är fullt ändamålsenlig. De blinda inträda der vid den ålder, då de äro mest mottagliga för undervisning och qvarstanna tills de äro nog underbyggda att försörja sig på egen hand. Denna reform skall säkerligen, när den blifver genomförd, kraftigt och välgörande verka på de blindas ställning; men i början har den varit förenad med åtskilliga olägenheter och deribland den att, då i äldre tider blindinstitutet hade lärjungar af alla åldrar från 8 till 30 år, nu mera de, som äro öfver 10 år, icke kunna vinna inträde. De öfveråriga sörja, att de icke kunna komma in i denna eller någon annan blindanstalt och följaktligen äro för sin öfriga lifstid i saknad af ledning och hjälp. Det var ett likartadt förhållande, som redan för flera år tillbaka föranledde stiftandet af anstalter för öfveråriga döfstumma.

Men utom detta tillfälliga är det äfven ett ständigt behof, som motionären har afsett, nemligen behofvet för dem, som i äldre år af en eller annan orsak förlorat sin syn. Dessa olyckliga äro plötsligen beröfvade sin utkomst; i de flesta fall passa de icke mer för det yrke, de förut drifvit; de måste lära sig något annat. Detta kan icke ske hos hvilken mästare som helst; dertill fordras en särskild undervisare. Jag har i dessa dagar hört omtalas ett rörande exempel på detta förhållande. En bergsprängare har vid 40 års ålder genom olyckshändelse förlorat sin syn. Han har måst intagas på fattigvårdsförsörjningen, ehuru han är i sin fulla mannakraft, enär han är urståndsatt att förtjena sitt uppehälle. En sådan man bör lära sig något nytt arbete. Han bör öfvas i ett sådant handverk, som en blind kan lära, och icke falla andra till last och försjunka i overksamhet.

Egentligen borde dessa anstalter, hvilkas fristående egenskap blifvit utredd af den förste talaren, icke kallas *skolor* utan snarare arbetsanstalter, ty de hafva mycket litet egenskapen af en skola. De bestå helt enkelt deri, att en eller två handverkare undervisa dessa olyckliga i något för dem passande yrke såsom

korgmakeri, bokbinderi o. d. Jag har i andra länder sett, hvilken alldeles förvånande skicklighet dessa blinda kunna uppnå och huru de då med glädje finna sig i sitt öde i stället för att vara hjälplöst hemfallna åt det hemska mörker, som så lätt kommer att utestänga dem från beröringen med andra människor. Dessa skolor hafva ingen särskild organisation, som påminner om andra skolor, de hafva ingen undervisningsplan; alltsammans består helt enkelt deri att de blinda öfvas i sitt arbete och föras så långt som deras ledare förmår.

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.
(Forts.)*

En sådan arbetsanstalt har för öfrigt icke något förhållande till landstingen eller kommunerna; den är afsedd för hela landet. Någon särskild, en gång för alla bestämd lokal, behöfver den icke; en förhyrd är tillräcklig, blott att dessa handtverkare kunna der undervisa de blinda. Denna hyra, ersättning för handledarnes möda, och åt en af dem såsom föreståndare, materialier som måste inköpas, ved, ljus och uppspassning — se der de enda kostnaderna, hvilka för öfrigt äro i sina detaljer angifna i blindkomiténs förslag.

Det har blifvit sagdt af en ledamot i Utskottet, hvilkens yttrande röjde att han äfven har hjerta för denna sak, att det skulle ingenting betyda, om förslaget icke nu bifölles; det kunde nästa år bifallas. Jag tager mig då friheten hemställa, om man eger derför någon säkerhet. Huru många gånger har man icke sagt om ett förslag, att det skall nästa år framställas! Om det nu föreliggande hade man hoppats, att det skulle ske redan innevarande år, men det har förmodligen af andra skäl icke låtit sig göra.

Behofvet är emellertid grundadt icke blott på det allmänna behjertansvärda förhållandet, utan särskildt på det nyss inträdda förhållande, som ligger i den nya organisationen af blindinstitutet, hvarigenom dessa öfveråriga blinda utestängas derifrån utan utsigt till räddning och hjälp från statens sida i sitt olyckliga öde. Jag får bekänna att, huru starkt jag än håller på principen i detta afseende, jag likväl nu anser, att förhållandet i detta fall är så exceptionellt, att det kan föranleda Kammaren till ett bifallande beslut af motionen, och jag tager mig derför friheten att instämma i den förste talarens yrkande.

Herr Grafström: Den fråga, som här föreligger, är så behjertansvärd och tyckes mig vara af Kammarens ledamöter så erkänd, att det torde vara öfverflödigt att med många ord tala om densamma. Jag vill således inskränka mig till att endast bedja Kammaren behjerta, huruvida det verkligen föreligger sådana skäl, som tala för att saken uppskjutes för det närvarande. Att den återkommer snart nog, derom äro vi alla ense, och vi torde äfven vara ense derom, att vi då med den största beredvillighet vilja taga den om hand. Men är det verkligen skäl att uppskjuta hvad som här af motionären blifvit föreslaget? Han har föreslagit en handtverksskola för blinda. Den föregående talaren påpekade, huruledes det mindre vore fråga om en egentlig skola än en un-

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.*
(Forts.)

dervisningsanstalt, der sådana personer, som vid mognare år varit olyckliga att förlora bruket af sin synförmåga, skulle kunna få någon undervisning i handtverk, hvarigenom de skulle kunna förtjena sitt dagliga bröd. Icke behöfves det väl några stora saker att utreda för att åstadkomma en sådan anstalt som den nu ifrågasvarande. Det fordras ju endast, att man skaffar sig några personer, som kunna undervisa i handtverk lämpliga för blinda, och dessa hafva ju klart för sig, hvarest de skola erhålla den ledning, som de behöfva för att kunna meddela en sådan undervisning, nemligen i det institut för blinda, som finnes. När de der sjelfva hafva blifvit undervisade, så kunna de lätt undervisa dessa olyckliga. Det har redan här blifvit frambållet, huruledes denna så kallade skola är någonting, som är fristående från organisationen af undervisningsverken för blinda i öfrigt. Det är således ingenting, som hindrar, att man här bifaller anslaget, på samma gång som Kammaren naturligtvis förbehåller sig rättighet att vid en kommande riksdag ordna undervisningen för blinda i öfrigt. Herr Carlson har väckt motion om tryckning af böcker för blinda, och Kammaren har nyligen beviljat denna hans motion. Der framhölles icke något hinder, efter hvad jag kunde se, och Utskottet ansåg sig kunna tillstyrka denna motion, ehuru den icke var en Kongl. proposition. Men man hade ju äfven der kunnat tala om, att åtskilliga saker behöfde utredas eller med ett ord frambålla åtskilliga hinder för beviljandet. När nu så icke skett, kan jag icke finna, hvarföre Kammaren skulle finna några hinder vid att bevilja äfven detta anslag. Det har talats här om Utskottets motivering, att man behöfver åtskilliga statistiska uppgifter med afseende på antalet af de blinda under den kategori, som här är i fråga, för att bestämma, huru många handtverksskolor, som skulle anläggas. Hvartill vidare upplysningar i det hänseendet skola tjena vet jag icke, då det är klart och erkänt, att för dessa olyckliga blinda åtminstone *en* handtverksskola, såsom nu föreslagits, är af behöfvat påkallad. Jag förmodar, att icke Kammaren nu delar de farhågor, som stundom göra sig gällande, när en enskild motionär begär anslag, hvilka möjligen föranleda större utgifter för framtiden. Det kan lätt hända, att, om nu en skola beviljas, så kommer frågan tillbaka, och hemställan göres om anläggande af ytterligare en eller flera, men det torde väl vara något, som man gerna och villigt underkastar sig. Jag tror, att det är få skolor, som komma att utöfva ett så gagnande inflytande. Om jag icke misstager mig, har jag någonstädes sett uppgifvas, att man i Norge redan har beslutat, att skolor skola inrättas, der så kalladt abnormundervisning meddelas, d. v. s. skolor för blinda, döfstumma och idioter, och att undervisningen der skall vara obligatorisk, d. v. s. att icke något barn, som hemfaller under någon af dessa tre kategorier, skulle i landet finnas, utan att hafva blifvit satt i tillfälle att erhålla dylik undervisning. Det är ju möjligt, att något sådant kan förestå äfven oss. Men fastän detta kan sägas tillhöra den närmaste framtiden, så anser jag, att en

sådan sak som denna är så behjertansvärd, att ingenting bör hindra Kammaren att nu taga första steget.

Jag har äran att tillstyrka bifall till förevarande motion.

*Anslag till en
handtverks-
skola för
blinda.
(Forts.)*

Friherre af Ugglas: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång tager till ordet, men frågan ligger mig så varmt om hjertat, att jag icke vill låta något skäl vara osagdt, som skulle kunna föranleda till bifall af förevarande förslag.

Jag vill nemligen särskildt betona, att för närvarande är dessa öfveråriga blindas ställning till och med sämre än den var, innan blindinstitutet inrättades; ty vid Manilla togos de in äfven efter 18 års ålder, och de kunde der lära sig ett handtverk. Men när blindinstitutet inrättades, blef det en nödvändighet att begränsa åldern vid intagningen för att ordna undervisningen på ett ändamålsenligt sätt. Detta gjorde, att man beslöt att icke gerna taga in äldre barn än omkring 12 år gamla i blindinstitutet, der de få vara 6 å 8 år allt efter omständigheterna. Derigenom blefvo de öfveråriga blinda helt och hållet utestängda från den undervisning, som hittills varit tillgänglig för dem, och följderna varit, att direktionen för blindinstitutet under dessa år nödgats neka intagande af en mängd blinda, derföre att de voro för gamla, och för dem gifves ingen möjlighet i denna stund att i Sverige kunna få den undervisning, som de behöfva. Herr Carlson fäste särskild uppmärksamhet på detta förhållande, och jag ber att få betona detta såsom ett ytterligare skäl för det behjertansvärda i att nu bifalla det ifrågavarande förslaget. Den ende försvararen af Stats-Utskottets yttrande uppträdde verkligen på ett sätt, som gör, att jag vågar hoppas, att hans motstånd icke skall vara så särdeles farligt. Han ansåg det icke innebära synnerlig våda att uppskjuta denna sak ett år. Men hvarföre, mine Herrar, skola vi uppskjuta med att vidtaga en åtgärd, hvarom alla äro öfvertygade, att den är nyttig och gagnelig, i synnerhet då den afser att lindra den sorgliga belägenheten för olyckliga, hvilka allt för länge icke haft att påräkna den vård, hvartill de måhända varit berättigade.

Jag anhåller att fortfarande få yrka bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, afslog Kam-
maren Utskottets förevarande hemställan och biföll den i ämnet
väckta motionen.

36—44 punkterna.

Biföllos.

45 punkten.

Lades till handlingarne.

46—48 punkterna.

Biföllos.

49 och 50 punkterna.

Lades till handlingarne.

Anmälades och bordlades:

Bevillnings-Utskottets memorial och betänkande:

N:o 6, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 5 angående hvitbetssockertillverkningsafgiften, och

N:o 7, angående villkoren för tillverkning af bränvin;

Sammansatta Bevillnings- och Lag-Utskottets betänkande N:o 1, rörande vissa delar af Kongl. Maj:ts proposition N:o 26 med förslag till ny förordning angående villkoren för tillverkning af bränvin;

Banko-Utskottets utlåtande N:o 8, i anledning af väckta motioner om inrättande af afdelningskontor utaf Riksbanken i städerna Karlstad, Örebro, Falun, Hernösand, Kalmar, Jönköping, Sköfde, Lidköping, Venersborg och Borås;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadgande om val af ledamot i egodelningsrätt;

N:o 30, i anledning af väckt motion om tillägg till § 25 i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 31, i anledning af väckt motion om tillägg till § 3 i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 Juni 1864;

N:o 32, i anledning af väckt motion om tillägg till 50 § Konkurslagen;

N:o 33, i anledning af väckt motion om ändring af eller förklaring öfver förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket den 29 Juni 1866, i hvad den angår skog å ecklesiastiska boställen; samt

N:o 34, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862, samt till förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863; äfvensom

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3, i anledning af väckt fråga om medgifvande för bevaringsyngling att under ett år fullgöra sin vapenöfningskyldighet.

Upplästes ett insändt läkarebetyg af följande lydelse:

Att Riksdagsmannen i Första Kammarerna Herr *Gustaf Andersson* i och för mindre god helsa ännu bör dröja någon tid med att återvända till Riksdagen och dess arbeten, intygas härmed på begäran.

Vadstena den 28 Mars 1882.

Axel Wallin,
Stadsläkare.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Friherre *Åkerhielm* under sex veckor från morgondagen.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar-
efter Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
